

2300 Turnhout 1

WIELEWAAL

tweemaandelijks tijdschrift
jaargang 55
mei 1989

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming.

Vroegere hoofdredacteuren:

E.H. Fr.SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr.GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46
Dr. H.MEEUS: jaargang 47 tot en met 51

Hoofdredacteur: G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Redactieraad:

H.FRANCKX, J.BLOEMEN, G.BURGGRAEVE, A.DEJONGHE, R.DE FRAINE, R.DE LUST, B.GODDEERIS,
P.HERROELEN, K.JANSSENS, P.PRINSEN, S.TYS, D.VAN DAELE, P.VAN DEN BREMT, J.VANHEUVERSWEYN,
J.VAN WINKEL, R.WILLOCKX.

WIELEWAAL

is een uitgave van de

**Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie
DE WIELEWAAL**

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr.Segers. Ze telt nu meer dan 5000 leden, verdeeld over 55 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staan jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 80 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 3000 ha. verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen "Wielewaal-huis" te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van bestuur

Dagelijks bestuur:

H.FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)
L.VAN GOMPEL, ondervoorzitter, Steenweg op Oosthoven 348, 2300 Turnhout (014/41 60 09)
F.VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)
E.WELLENS, penningmeester, Statiestraat 89, 3900 Lommel (011/54 40 25)

Overige leden:

J.DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 Sint-Gillis-Waas (03/770 64 26)
R.DE FRAINE, Molenbergstraat 3, 3288 Testelt (013/77 52 69)
P.HERROELEN, Postbus 64, 8400 Oostende (059/80 21 66)
G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)
D.VAN DAELE, Ieperssesteenweg 3a, 7790 Waasten
J.VANHEUVERSWEYN, Burg.P.Ceuterickstraat 12, 9751 Asper (091/84 43 82)

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

S.TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 500 F. Nederland en Luxemburg: 800 F. KNNV-leden: 700 F. Andere landen: 900 F. Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52. Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift ORIOLUS. Artikels voor WIELEWAAL moeten verzonden worden naar Dhr. G.Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout, teksten voor ORIOLUS naar Dhr. R.De Fraine, Molenbergstraat 3 3288 Testelt. Berichten en activiteitenkalender dienen verzonden naar De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een gereduceerd tarief van fl. 27.50 per jaar.

Met de geuren van Tijn en schapen : de CRAU-VLAKTE (Zuid-Frankrijk)

R. De Lust

De weg naar de zon loopt over Arles. Hier ademt de Provence in veel toonaarden. Hier vouwen de wegen open naar de Camargue en de Plaine de la Crau. Hier ijken vogels 'van diverse pluimage' een snoer van schoonheid.

De Camargue blijft een fameus oord, getekend door slik, water, riet, stierweiden, hete asfalt-wegen, Flamingo's, Zilverreigers, Steltkluten, tamarisken, olijfbomen, zoutpannen, vijgebomen en witte paarden.

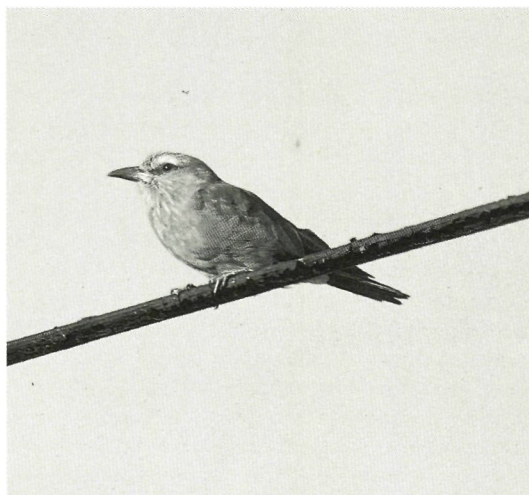
Oostelijk van de Route Nationale 568, richting Martigues, zwaait een desolate vlakte open, de Plaine de la Crau. Die steensteppe is een uitdaging voor de veldornitholoog. Velen nippen ervan, maar proeven niet, want de Crau geeft haar geheimen slechts geleidelijk prijs. Ze onthult met mondjesmaat en ze verslaaft, onvermijdelijk. In de hoogzomer is die woestenij een oord van hitte, luchtspiegelingen en stof. In het winterhalfjaar kastijden ijzige winden uit het Rhônedal dat kale plat, waarop alleen dorre distels beven. Maar lente en voorzomer onthullen een apart vogelbestand, dat niet opvalt door aantallen, maar door het selecte.

Situering en algemene typering.

De Crau-vlakte was ooit de bedding van de Durance, die tijdens het vroeg- en midden-Kwartair naar het oosten opschoof en afbraakmateriaal uit de Luberon, de Haute-Provence en de zgn. 'Costes' meevoerde en opstapelde tot een metersdikke keisteenafval. Tijdens de post-glaciale periode wijzigde de loop van de Durance zich opnieuw en werd een bijrivier van de Rhône. De Crau bleef achter als een breed morenebed, dat in dikte varieert, van 5 m tot 55 m, met een gemiddelde van 30 m.

Bij een eerste oogopslag over die steppe, ziet men wijd verspreid, lage schaapstallen met rode pannendaken en overal over de vlakte, steenhopen van bijeengeraapte keien, die als kegeltjes van ± 1 m hoogte, duizendvoudig gezaaid lijken. Ze moesten het landen van vliegtuigen voorkomen gedurende de laatste wereldoorlog.

De vlakte zelf is vrijwel boomloos, enkele in ontwikkeling zijnde perelaarplantages niet te na gesproken.

Scharrelaar

Foto: G. Mornie

De horizont wordt aan de noordoostzijde beheerst door een laag kalkgebergte, de Alpilles, die naargelang het heersende licht, van kleur en omvang lijken te veranderen. Oost- en noordzijde worden afgeboord door de hoge bomen en het struikgewas van hovingen en boerderijen. In het zuiden torenen industriecomplexen; Fos-sur-Mer ondermeer, dat in het midden van de zeventiger jaren voorbestemd leek om het grootste industriepark van Europa te worden.

De N 568 snijdt de Crau in twee ongelijke delen; het oostelijk deel is bio-ecologisch het waardevolste, het meest uitgestrekte en derhalve het interessantste. Het verkeer op de 'Nationale' raast onophoudelijk voorbij, maar de geluiden ervan lijken grotendeels verloren te waaien in de enorme ruimte, in de ogenschijnlijke leegte.

Er bestonden ooit méér van dergelijke terreinen, ondermeer in de Languedoc en Roussillon. De wijngaardculturen en anderssoortige ontginningen eisten echter alle ruimte op, de Crau-vlakte daar gelaten. Globaal genomen, bestrijkt die beenharde bodem, waarop myriaden rolkeien in alle kleuren gestrooid liggen, een oppervlakte van 600 km². Daarin zijn dan echter ook enkele moerasachtige terreinen, zelfs plas-sen, bevat én terreinen die geheel of gedeeltelijk ontgonnen zijn.

Bio-ecologische zones.

Bij dat eerste bezoek aan die half-woestijn, heeft men de indruk, een eenvormige, eentonige, onbewerkte en onvruchtbare steenvlakte te overzien. Afhankelijk van het tijdstip in het jaar, overheerst hier de donkergroene zweem van Tijm, Lavendel en een Affodilsoort *Asphodelus fistulosus*, of de oker-gele tot ros-bruine, soms rood-bruine schakering van niet te tellen keien, waartussen een ijle, 's zomers verdorde, maar altijd magere en spichtige vegetatie fluistert en ritselt, onder een vaak dagen aanhoudende wind. Die wind heerst er als een terugkerende gesel.

Toch blijkt de Crau-vlakte niet zo ongenueanceerd eenvormig van karakter. Er zijn wel degelijk zoneringen aan te geven, die zich vertalen in een typisch lokaal vegetatiekleed. Dienvolgens varieert ook de plaatsing van het vogelbestand op dit plateau.

Er moet aan toegevoegd, dat de Crau, als typisch landschap, overigens iets wijder genomen wordt, dan het specifieke keienterrein waarop de meest 'opvallende' vogelsoorten leven. Ook een aantal randterreinen behoort tot dit bijzondere oord, dat sedert korte tijd het voorwerp is van wetenschappelijke en gouvernementele belangstelling. Het is overigens vijf voor twaalf...!

Het zijn weilanden, rijstculturen, akkers waarop maïs en granen geteeld worden, olijfgaarden, meloenplantages (sterk teruglopend de laatste jaren), fruitboomgaarden (perzik, peer), die afgeknabbeld werden van een eens uitgestrekter halfwoestijn. De Plaine de la Crau bleef dus niet gespaard van afkalving en onomkeerbare ontginning.

Struiken-complexen, oorspronkelijk behorend tot het Steeneiken-verbond, dalen van de heuvelflanken in het oosten af, overgaand in de zogenaamde 'garrigue' waarin Steen- en Kermeseiken, Gaspeldoorn, Aleppo-den, Bezemstruik en tal van typische kruiden optreden. Die 'garrigue' is sterk aanwezig in de Crau-gedeelten ten westen van de autoweg.

Het zijn de 'garrigue' en vooral de open steppe van de zgn. centrale Crau, die bij ornithologen als zeer authentieke biotopen geboekstaafd staan. De steenvlakte behoort tot de zeldzamere ecosytemen van West-Europa. Die steensteppe of 'coussous' kan op haar beurt ingedeeld worden in zones die ofwel de 'oorspronkelijke' toestand van bijna naakte steengrond benaderen, of door uiteenlopende invloeden veranderen van karakter.

Zo kan men er bijvoorbeeld de 'Lavendelsteppe' aanduiden, naast de grasachtige steppe. Studies betreffende de overheersende plantenassociaties, toonden aan dat soorten met een specifieke

Thekla Leeuwerik

Foto: A.C. Zwaga

Bijener

Foto: A.C. Zwaga

lentebloei, domineren over soorten met een specifieke nazomer- of herfstbloei. Van noord naar zuid blijkt ook de droogtefactor toe te nemen. De bijna-ondoordringbaarheid van de bodem (die a.h.w. gecementeerd is door samenklitting van tot poeder gewreven erosiemateriaal), gepaard aan begrazing door schapekudden, zijn de factoren bij uitstek, die het optimale karakter van die steensteppe in stand houden. Het vegetatiekleed op de 'coussous' (keiensteppe) verhoudt zich als volgt: 16 % behoort tot de Chamaephyten (overwinterende knoppen boven de grond), 29 % tot de Hemicryptophyten (vlak op de grond overwinterende planten met bladrozetten), 5 % tot de Geophyten (onder de grond overwinterende bollen, knollen, wortelstokken) en 49 % tot de Therophyten (éénjarige planten). Het zijn vooral die laatsten die het droge karakter van de Crau benadrukken.

De staat van de bodem, meer bepaald de vochtigheidsgraad reflecteert zich in de aanwezigheid van specifieke plantensoorten, althans in een overzicht van bepaalde soorten op bepaalde plaatsen. Op haar beurt wordt de intensiteit, waarmee bepaalde plekken begraaasd worden, daardoor beïnvloed.

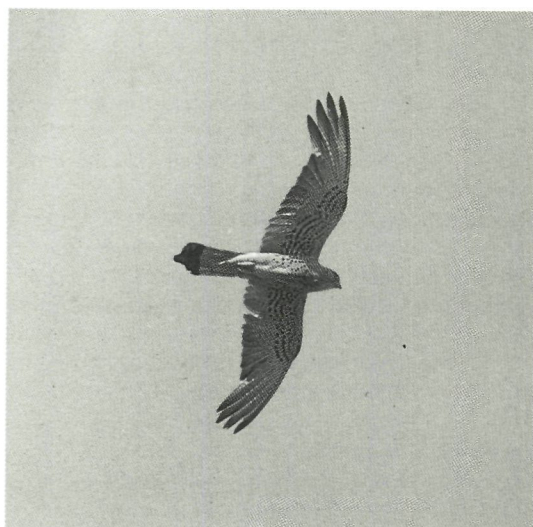
Samengaand met de nood aan zaden (en/of insecten) die door de verschillende plantensoorten geleverd (en/of gehuisvest) worden, tekent zich een bestandsspreiding af, van broedvogelspecies, die verrassend is, zowel door haar verdeling of groepering over het terrein, als door haar variatie.

Wie over de Crau spreekt, denkt onvermijdelijk aan de markantste soorten, die of bepaald typisch zijn voor dit terrein, of minstens tot de zeldzame(re) Westeuropese soorten behoren. Het is echter zinvol een onderscheid te maken tussen exclusieve Crau-terreinkarakters en de minder aparte randgebieden, waarmee we dan de boom- en struikenzones, de moerassen en de in cultuur gebrachte oppervlakken bedoelen. Tot de vogels van de eigenlijke keiensteppe, rekenen we dezen die er tegelijk nestelen én foerageren. Het zijn Kleine Trap, Vorkstaartplevier, Rode Patrijs, Witbuikzandhoen, Griel, Veldleeuwerik, Kortteenleeuwerik, Kalandarleeuwerik, Duinpieper, Klapexster. Daarnaast zijn er de soorten die in de schaapstallen, de steenhopen of de steengroeven nestelen zoals Tapuit, Kuifleeuwerik, Steenuil en Hop. Zij voeden zich ook buiten de 'coussous'.

Een aantal soorten nestelt bijna uitsluitend in de schaapstallen, zoals Torenvalk en Kleine Torenvalk; anderen nestelen buiten de steenvlakte, maar komen er voedsel zoeken. Het zijn o.a. Aasgier, Zwarte Wouw en Grauwe Kiekendief. In de randzones die overgangen vormen tussen de rurale gronden en de specifieke Crau, nestelen Bijeners, Scharrelaars, talrijk ook Groene Specht en op vochtige plaatsen, Waaiersaartrietzanger.

Het is niet uitzonderlijk in de periferie van de Crau, maar ook op de vlakte zelf, Kleine Klapexster, Roodkopklauwier, Bruine Kiekendief, zelfs Steenarend of Roodpootvalk te zien. De opsomming is trouwens niet volledig. Zowel wat roofvogels als zangvogels betreft, is er méér te beleven.

Wie de Crau bezoekt en er althans enkele tijd wil blijven, besteedt uiteraard aandacht aan die soorten, die er in een opmerkelijk bestand broeden en de Plaine karakteriseren. Dat zijn de Crau-vogels van eerste rang: Witbuikzandhoen, Kleine Trap, Griel, Kalandarleeuwerik, Vork-

Kleine Torenvalk ♂

Foto: G. Mornie

staartplevier, Scharrelaar en klauwier soorten. Luidens onderzoek door het Centre de Recherches Ornithologiques de Provence (C.R.O.P.) handhaven de populaties van het Witbuikzandhoen en de Kalandereleeuwrik zich eerder moeizaam en voor de laatstgenoemde is het alarmpeil al enige tijd bereikt. De ruimtelijke isolatie van hun bestand belet blijkbaar de aanvoer van 'vers bloed'. Tellingen van overwinterende vogels, door Cheylan et al. (1980) gaan in de richting van 400 Witbuiken en hoogstens een paar tientallen Kalandereleeuweriken. De 'Kalenders' zitten daarenboven zeer precies gelokaliseerd en een tweede groep zou sedert kort in het niets opgelost zijn. Heel wat hoopgevender zijn de aantallen Kleine Trappen (± 1200), zelfs het Grielbestand.

Opmerkelijk is de hypothese, dat de toename van de Veldleeuwrik (vorige eeuw niet als broedvogel op de Crau bekend), het verdwijnen van de Kalandereleeuwrik zou veroorzaakt hebben. De Kalandereleeuwrik was tot in het begin van de 20e eeuw een 'gewone' broedvogel aldaar.

Inventarisaties van de broedvogelparen over een aantal proefvlakken, toonden aan, dat er strikte verbanden bestaan tussen de ontwikkeling en samenstelling van het plantendek én de ermee samengaannde vogelpopulatie.

Crau-vogels bij uitstek

Witbuikzandhoen en Griel zijn praktisch strikt aan de 'coussous' gebonden. De Kleine Trap daarentegen treft men zowel aan op de (meer begroeide) steppe, als in de cultures. De Kleine

Trap, die een gegeerde jachtbuit is en blijft, zou zich luidens de recentste C.R.O.P.-gegevens handhaven op ± 700 mannetjes.

Het Witbuikzandhoen is en blijft een uiterst moeilijke opgave voor de waarnemer. De vogel wordt meestal pas dan opgemerkt, als hij opvliegt met een raspand keelgeluid: 'katarr, katarr...' De keienbodem is trouwens een ideale beschutting voor deze en andere cryptische Crauvogels. Alle bodembroeders profiteren van die ongeëvenaarde camouflages. De Griel ontbreekt in geen enkele zone van de Crau. Toch vertoont het bestand goed aantoonbare spreidingsverschillen. De C.R.O.P.-tellers kwamen tot de bevinding, dat het betrouwbaar schatten van die soort, uiteindelijk de meeste moeilijkheden opleverde. Vooral het roepen van Grielen, schept een aparte stemming in die desolate steenwoestenis. Die vogels en de wazige beelden van schapen en herders in de zomerwarmte, tekenen de Crau. Het wezen van genoemde vogelsoorten doorgronden, vergt geduld, het verbijten van de verzengende hitte, goede kijkers, een stuk ondervinding en de gegrepenheid om de Crau te voelen, te ruiken, te ondergaan gewoon.

Schaduw is er zeldzamer dan lafenis, want enkele snelstromende irrigatiekanaaltjes voeren ijskoud water uit de Alpilles doorheen het keienbed. De ochtend is best geschikt om Crauvogels op te sporen, de avond is het sfeervolste ogenblik. Grielen, Kleine Trappen, Vorkstaartplevieren en Scharrelaars komen tot leven, na een hete middag waarin alle beweging, behoudens het schuren van ontelbare cicaden, verstard lijkt.

Griel

Foto: G. Mornie

Roodkopklauwier ♀

Foto: A.C. Zwaga

Wie de Crau bezoekt, gaat niet a priori om aantallen vogels tellen, tenzij het soortenaanbod. Hier heeft men quasi uitsluitend oog voor de gedragingen in zoveel aspecten. Hier tintelt geleidelijk het 'Fingerspitzengefühl' voor het eigene van iedere geobserveerde soort. Dit biotoop legt weliswaar beperkingen op, maar uit die beperking puurt de ware veldornitholoog frappante kennis over gedragingen en over de betekenis van de ecologische niches, van zoveel typische soorten. Die gewaarwording kan een verkwikking zijn.

Schapen als hoeders van de coussous

Als de coussous verdwijnt, sterft de Crau. Het is het meest ruwe, het nauwelijks door ijle plantengroei versluisde keiendek, dat zich kilometers ver uitstrekt. De coussous herbergt en voedt de Crau-vogels. De coussous wordt door de schapen en de droogte in stand gehouden, door niemand anders.

Al tijdens de Middeleeuwen graasden de kudden op de Plaine de la Crau. Ze doen het nog, ongeveer 200.000 dieren in de ganse Bouches-du-Rhône. De kudden verblijven gemiddeld 255 dagen per jaar op de Crau, voor het overige grazen ze op de Alpenweiden, waar ze deels per vrachtwagen, deels nog tevoet heen trekken. Het is de aloude jaarlijkse 'transhumance' van het merendeel der dieren. Enkele kudden blijven gewoon op de coussous, die 's zomers heet, dor, stekelig, stoffig, krakerig en winderig is. Zo'n kudde varieert in grootte van ± 400 tot 2 à

4000 dieren. Waar ons mensenoog amper plantengroei ontwaart, sabbelt het schaap nog gretig en onvermoeibaar. Die schapekudden zijn niet weg te denken uit het ecosysteem van de Crau.

Welke toekomst?

Irrigatie, aanplant van fruitbomen, steengroeven, de uitbraak van het militaire vliegveld van Istres, de industrie-vlek van Fos-sur-Mer, de nabije agglomeraties van Martigues en het Etang de Berre, de onmeedogenloze jachtbeoefening,... het zijn concrete en constante bedreigingen die loodzwaar wegen op de Crau.

Begin 1988 werd een sober, maar bijzonder degelijk uitgekend Crau-museum geopend in Saint-Martin-de-Crau. Hopelijk zal de inzet van het C.R.O.P. en zoveel ornithologen voor tegenstroom zorgen en voor de uiteindelijke bescherming. Wie de Crau bezoekt, keert er terug. De Crau grijpt je.

Geraadpleegde literatuur

- Etudes écologiques en Crau; éditions de l'université de Provence: 1983; *Biologie-écologie méditerranéenne. Tome X - n° 1-2*.
Weber K., L. Hoffmann, 1968. *De Camargue*. Gaade N.V. Den Haag.
Cheylan G., 1980. Nouvelles estimations de densités de Canepetières, de Grandoules et... en Crau. *Bulletin du C.R.O.P.*

Robert De Lust, Leegstraat 29, 9960 Assenede.

STIPPELGANZEVOET (*Chenopodium ficifolium*):

ONBEKEND IS ONBEMIND

André De Jonghe

Ganzevoeten zijn nooit erg in trek geweest bij de plantenliefhebbers. De weinig opvallende bloemen en het grauwe uiterlijk zijn nu eenmaal niet het ideale reclamebord om razend populair te worden. Daarenboven groeien de planten veelal op erg gestoorde milieu's zoals storten, braakliggende terreinen, rond mest- en composthopen en op akkers. Plaatsen die niet zo gauw op het verlanglijstje van een zichzelf respecterende botanist staan.

Uit de resultaten van het karteringswerk voor onze nationale plantenatlas blijkt trouwens erg duidelijk dat de verspreiding van ruderaal planten, waaronder eveneens de akkeronkruiden mogen gerekend worden, erg onvoldoende gekend is. Niet te verwonderen dat een plant als de Stippelganzevoet regelmatig over 't hoofd gezien wordt.

Veelal groeit hij in gezelschap van de nauw verwante Melganzevoet (*C. album*). Het is eveneens een eenjarige tot 1,7 meter hoge plant, waarvan de bladeren min of meer berijpt zijn met rode stengelvlekken in de bladoksels.

Het blad is echter duidelijk drielobbig, wat niet het geval is bij de Melganzevoet.

Een lichte variatie in de bladvorm is niet ongevoelen bij de ganzevoeten. Sommige buitenlandse auteurs onderscheiden al naargelang de vorm van de insnijdingen meerdere "formae" bij de Stippelganzevoet. Onze flora diept dit probleem echt niet uit; de meeste vormen hebben trouwens weinig taxonomische waarde. Het verdient nochtans aanbeveling volgroeide bladeren te nemen.

Een typisch blad heeft aan de basis 2 zijlobben en versmalt wigvormig naar de bladsteel toe. De middenlob is smal verlengd, min of meer parallelrandig en onregelmatig bochtig getand, vooraan spits of afgerond. Het bloemdek is erg klein en de afzonderlijke bloemdelen zijn moeilijk te onderscheiden. De bloemen staan trouwens erg dicht op elkaar gepakt en vormen echte kluwens, waarvan sommige nog bloeien en andere reeds uitgebloeid zijn.

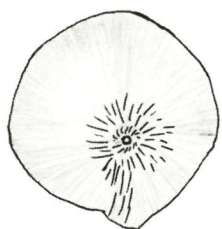

Stippelganzevoet. Jonge plant (ware grootte)

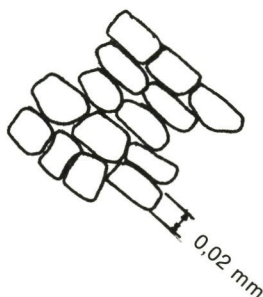
Het determineren, liefst bij een sterke vergroting, wordt heel wat gemakkelijker én overzichtelijker na het afzonderen van 1 enkel bloemetje.

Het vijfdelige bloemdek is tot in de helft vergroeid en bestoven met kleine, witte schubben. De bloemdekbladeren zijn wit omrand en liggen tegen de vrucht aan. Het aantal meeldraden is bij ganzevoeten steeds gelijk aan het aantal bloemdekbladen. Na de bevruchting verdroogt de stijl en gaat het vruchtbeginsel zich ontwikkelen.

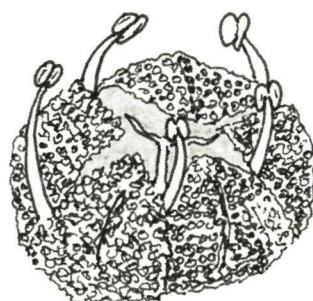
Het rijpe zaad heeft een diameter van 0,8 tot 1mm, is zwart glanzend, afgeplat en afgerond tot zwak gekield aan de randen. Het bloemdek wordt gemakkelijk verwijderd door er eventjes met de vingers over te wrijven. De naam Stippelganzevoet heeft de plant aan de korrelige buitenkant van het rijpe zaad te danken. In feite zijn het geen stippen maar wel 4- tot 5- of zelfs meerhoekige langgerekte cellen met scherpe verheven randen. Misschien spreekt de vergelijking met een uitgerekte honingcel nog het meest

Rijp zaad (bovenaanzicht)

Celstructuur op de zaadwand

Bloem

tot de verbeelding.

De Stippelganzevoet groeit meestal in gezelschap van andere nitrofiële planten zoals o.a. Brandnetels, Spies- en Uitstaande Melde. Zijn voorkeur gaat dan ook uit naar sterk humeuze of bemeste standplaatsen; maïs-, aardappel- en graanakkers behoren daartoe, evenzeer als onze kleine groentetuinen. Maar ook braakliggende terreinen met een voldoende bodemvochtigheid

komen in aanmerking.

Ondertussen heeft hij ook zijn intrede in de grote steden gedaan : op parkings en ruderele plaatsen. Indien de trend tot uitbreiding zich voortzet is hij binnen enkele jaren eveneens een ubiquit geworden, net zo algemeen als Herderstasje en Straatgras.

A. De Jonghe, Mijlstraat 79, 2570 Duffel

BOEKBESPREKING

De Nestkasthandleiding door Frank Noppert, Paul Schepers en Jan D. Smits met 17 bouwtekeningen, circa 30 foto's en illustraties van Marius Kolvoort uitgave Jeugdbondsuitgeverij. Te koop in boekhandel De Wielewaal aan 350 F.

Bij de Jeugdbondsuitgeverij is onlangs de lang verwachte "Nestkasthandleiding" uitgekomen. Die behandelt de verscheidene aspecten die met de bouw en het gebruik van nestkasten te maken hebben.

Het belangrijkste en meest in het oog springende deel van het boek is het hoofdstuk met bouwtekeningen en -beschrijvingen van 17 verschillende typen nestkasten. Er worden zowel kasten voor de meeste zangvogels die in holen broeden, als voor spechten en uilen behandeld. De tekeningen en beschrijvingen zijn zo duidelijk dat iedereen die een beetje handig is met zaag, hamer en spijkers zelf aan de slag kan om een nestkast te maken.

Andere belangrijke delen geven het doel, de

mogelijkheden en wenselijkheid van nestkasten, en nestkastproject of nestkastonderzoek.

Om het onderzoek van nestkasten te vergemakkelijken is in het boek ook een determinatietabel voor nesten, eieren en jonge vogels opgenomen. Bovendien wordt er een overzicht met broedgegevens van de belangrijkste zeldzame soorten vogels vermeld.

Ook is er een hoofdstuk opgenomen waarin de geschiedenis van de nestkast wordt behandeld. Van de nestkasten die door de Romeinen werden gebruikt om makkelijk aan eieren te kunnen komen en vogels te vangen, tot de huidige tijd, waarin nestkasten meestal worden gebruikt voor vogelonderzoek en vogelbescherming.

De Nestkasthandleiding is een duidelijk en degelijk standaardwerk dat in overleg met de Werkgroep Nestkasthandleiding van de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland is geschreven. Eenieder die op grote of kleine schaal en op verantwoorde wijze met nestkasten aan de slag wil, zou dit boek gelezen moeten hebben.

De vegetatie van enkele moerassige weilanden te Halle en omgeving

Chris De Caluwé

In de Zennevallei ten zuiden van Brussel, het grensgebied van Vlaams- en Waals-Brabant, bevinden zich nog enkele moerassige weilanden met een soortenrijke vegetatie.

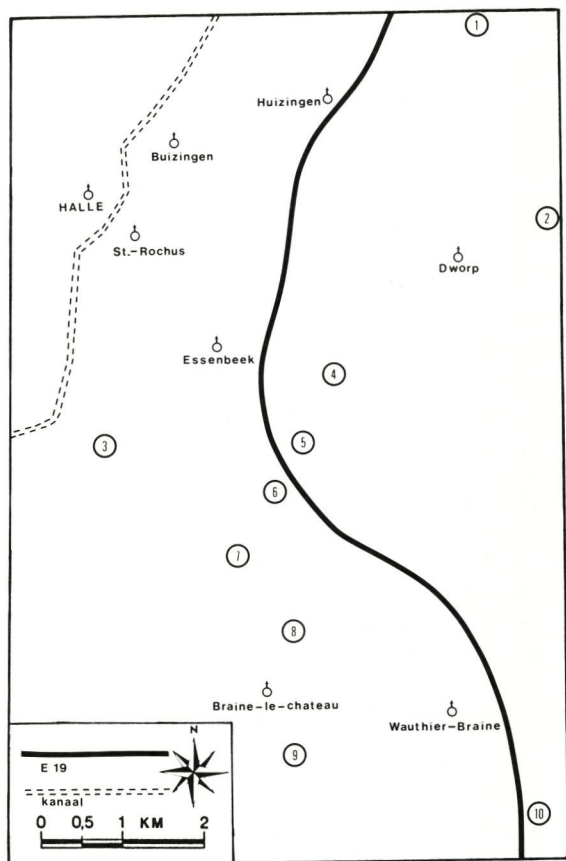
1. SITUERING EN LANDSCHAP

De onderzochte graslanden zijn gelegen te Dworp, Halle, Lembeek, Braine-le-Château en Wauthier-Braine (zie kaartje). Het zijn moerassige weilanden met over 't algemeen een zeer grote oppervlakte, de grootste zijn 6 tot 7 ha. De meeste hebben een heuvelachtig reliëf en bestaan uit een hogergelegen droge helling en een in een dal gelegen brongebied, meestal langs een beekje. De droge helling is zandig (Brusseliaan), onderaan op de contactlijn met de klei (leperiaan) ontstaat een brongebied. Dit geldt vooral voor de weiden gelegen in de vallei van de Hain, een zijbeek van de Zenne. Deze die direct in de Zennevallei liggen, zijn grotendeels lemig.

Door de permanente aanvoer van grondwater is er een constant hoog vochtpeil in de komgronden, zodat ze ook 's zomers zeer nat blijven. Hierdoor is er in sommige een veenlaagje ontstaan. Wegens de heuvelachtige ligging en de drassige bodem, wat het gebruik voor de landbouw niet rendabel maakt, grenzen zulke graslanden vaak aan bossen. Wanneer ze niet te intensief beweid worden, vinden we er braam- of sleedoornstruwelen in, die de overgang naar het bos vormen. Vaak zijn ook rijen Canada's en knotbomen aangeplant. Deze weiden bieden dus een zeer gevarieerde aanblik dankzij de aanwezigheid van bomen, struiken, hoogopgroeïende kruiden en kortgegraasd grasland.

2. BEHEER EN BEDREIGINGEN

Al de besproken weilanden worden door landbouwers beheerd. In Vlaams-Brabant worden ze over 't algemeen intensiever gebruikt dan in Wallonië. De meeste graslanden worden

begraasd door runderen, maar enkele door paarden. De weilanden die gebruikt worden voor melkveeteelt worden meestal zwaarder behandeld met kunstmest dan diegenen waar paarden op gehouden worden.

De begrazing is bepalend voor het uitzicht en de vegetatie van deze terreinen. Ook de grazende diersoort beïnvloedt de soortensamenstelling. Paarden trappen grote openingen in de grasmat en lopen veel door de moerassige plaatsen zodat in de pootafdrukken vele kleine open plekjes met blote grond of water ontstaan. Koeien trappen ook diepe gaten in de vochtige bodem, maar zij verplaatsen zich enkel om zich te voeden en

Weide nr.

Droog zandig grasland : Muizenootje
 Tredvegetaties : Grote Weegbree
 Natuurlijk gestoord, vochtig : Penningkruid
 Glanshaververbond : Gewone Ereprijs
 Dotterverbond : Dotterbloem
 Blauwgrasland : Kleine Valeriaan
 Voedselarm moeras : Egelboterbloem
 Voedselrijk moeras : Watermunt
 Open water : Klein Kroos
 Droge ruigte : Kruisbladwalstro
 Struweel : Braam
 Moerassig bos : Zwarte Els
 Bittere Veldkers

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
						X		X	2x
	X	X			X	X	X	X	6x
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X 10x
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X 10x
	X						X	X	3x
		X	X			X	X	X	5x
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X 10x
	X							X	X 3x
X	X				X		X		X 5x
X	X	X					X	X	X 6x
	X	X			X		X	X	5x
	X			X				X	X 4x

komen dus minder vaak in de echt moerassige gedeelten, behalve wanneer er op de droge plaatsen geen voedsel meer voorhanden is. Runderen gebruiken meestal wel dezelfde weg om zich naar hun drinkplaats te begeven, zodat op die manier paadjes ontstaan. Schapen vertrappen de bodem minder en schuwen de natte stukken. Als voedsel verkiezen alle dieren blijkbaar de planten die op droog terrein groeien : deze worden eerst afgegrasd. Zijn ze lekker, of schuwen de grazers de moerassige, moeilijker begaanbare terreinen ?

Uiteraard zijn het de landbouwers of eigenaars van de weide die bepalen welke en hoeveel dieren er grazen. Naargelang van de produktiviteitseisen worden er ook nog andere maatregelen genomen. Zo krijgen de meeste weilanden (vooral in Vlaanderen) in 't voorjaar een behoorlijke hoeveelheid kunstmest te verwerken. Die wordt enkel over de droge gedeelten gestrooid, omdat de natte plaatsen niet toegankelijk zijn voor de landbouwtractoren. Toch komen de zo aangebrachte voedingsstoffen via het doorsijpelende regenwater en het grondwater ook in de moerassen terecht, waar ze evenwel door de permanente doorstroming van kwelwater ook weer wegspoelen. Zodat de invloed van de bemesting vooral merkbaar is in de afvoerslenkjes met licht stromend water. Ook de intensiteit van de beweiding heeft invloed op de vegetatie van dergelijke natte graslanden.

Wanneer er teveel dieren in de weide staan, wordt reeds vroeg in de zomer het moerassige gedeelte afgegrasd. Daarbij wordt de bodem kapotgetrapt zodat overblijvende kruiden de plaats moeten ruimen voor éénjarige planten. Wanneer de beweiding te extensief gebeurt, verkiezen de dieren het droge gedeelte om te grazen en blijven de moerasplanten onaangevoerd, wat verruiging tot gevolg heeft : de afgestorven planten stapelen zich elk jaar op en "verstikken" de bloemplanten. Een drie-à viertal runderen per hectare blijkt goede resultaten te geven.

Een ernstige bedreiging die op deze bloemrijke graslanden (=natte landbouwgronden) rust is drainering. Zo werd in het ruilverkavelingsgebied

De meeste weilanden hebben een heuvelachtig reliëf.

Gevarieerd landschap waarin deze weiden gelegen zijn.

Halle-Pepingen een "waterziek" grasland (vol met Adderwortel) gedraineerd en opgehoogd zodat alle bloemen verdwenen zijn. Buiten dit ruilverkavelingsgebied werden in het Halse nog geen moerassige weilanden gedraineerd voor landbouwdoeleinden, wel verdwenen er ten behoeve van bebouwing. Dit komt vooral omdat de belangrijkste functie van deze streek woon-gebied is, de landbouw wordt er niet verder ontwikkeld; ten oosten van de Zenne hebben er nog geen ruilverkavelingen plaatsgehad.

Deze weiden zien er 's zomers uit als een wildernis van hoogopgroeïende kruiden waarin de dieren zich haast kunnen verbergen.

3. VEGETATIE

In de besproken weilanden komen planten voor behorend tot zeer uiteenlopende plantengemeenschappen. Zo zijn er enkele soorten typisch voor bronbossen, die op schaduwrijke plekjes onder bomen(-groepjes) of aan de bosrand groeien. In enkele weilanden zijn dan weer vertegenwoordigers van voedselarme graslanden aanwezig en ook de groep der moerasplanten is goed vertegenwoordigd, maar het grootste deel der planten behoort tot de gemeenschappen der droge (*Arrhenatherion*) of natte (*Calthion*) voedselrijke graslanden.

3A. Droog

Gezien het heuvelachtige karakter van de streek zijn grote delen weiland hogergelegen dan het bronniveau en dus droog. Deze droge gronden zijn vaak sterk bemest zodat grassen het plantendek overheersen : vooral Witbos, Vossestaart, Frans Raaigras en Kropaar. Op plekken die opengetrapt werden door het vee zijn vaak Akkerdistels ontkiemd.

Worden deze droge terreinen evenwel niet bemest, wegens extensieve beweiding of op steile weirandjes waar niet gemest kan worden, dan ontstaan er fijne mozaïekjes van rozetplantjes en laag bij de grond bloeiende meerjarige kruiden. Reeds vroeg in het voorjaar zijn deze schaars wordende plekjes herkenbaar aan hun witbehaarde matjes van de Gewone Veldbies. Later op 't jaar zijn ze geelgespikkeld door Mui-zeeortjes en Biggekruid, nog opgevolgd door het blauw van Zandblauwtjes en Grasklokjes. Ook Sint-Janskruid en Schapezuring vinden we vaak in die omgeving. Een aandachtig waarnemer ontdekt er wel eens het Liggend Hertshooi tussen. Knolboterbloemen en Kleine Bevernel vinden we er op de grazige plekjes, de Gewone Reigersbek daarentegen verkiest wat naakte zandgrond om te kiemen : we vonden hem éénmaal op een oude molshoop. De dominerende grassoort van deze schrale zandige plaatsen is het Gewoon Struisgras. In een paar weiden in Waals-Brabant groeit de zeldzame Voorjaarszegge en in één enkele weide ook Pilzegge. Onder de prikkeldraadafsluiting van een paarde-wei te Lembeek is het 's zomers roze gekleurd van het Duizendguldenkruid. Iets hoger op de droge berm, die buiten de omheining ligt maar toch nog begraaasd wordt, prijken in de nazomer de gele sterren van het Schermhavikskruid.

De moerassige weilanden zijn meestal langs een beekje gelegen.

In de omgeving van het Bruin Cypergras bestaat tot 30 % van het oppervlak uit met water gevulde pootafdrukken.

Is de bodem wat lemiger dan komen we in een van nature voedselrijkere situatie terecht. De nog ijle grasmat wordt dan gevormd door Kam-

gras, Reukgras en Goudhaver. Vele bloemplanten vinden er hun plaatsje tussen. Brunel is er geen zeldzame verschijning en de Rode Klaver evenmin. In het voorjaar, nog voor de koeien in de weide komen, glinsteren de Madeliefjes al in de stijgende zon. Ook de Scherpe boterbloem is een vroege bloeier. Minder opvallend maar toch algemeen zijn Veldzuring en Smalle Weegbree. De Gewone Hoornbloem en de Gewone Ereprijs behoren tot de voorjaarsjuweeltjes der graslanden. Hazezegge en Kleine Klaver veroveren de kaalgevreten plekjes waar de grassen de concurrentiestrijd opgegeven hebben. In de vroege zomer zijn de Margrietten de opvallendste bloemen, gevolgd door de gele Veldlathyrus en het paars van het Knoopkruid.

Begrazing is een zeer geëigende beheersvorm voor graslanden. Daar waar wij in onze reservaten alles egaal maaien, zoveel mogelijk versralen en er nog liever zouden overzweven dan er door te lopen om toch zeker geen zeldzame bloemen plat te trappen, hebben begraaide terreinen hun rijkdom te danken aan het feit dat er "van alles" gebeurt. Er wordt hoofdzakelijk ook verschraald, maar dan zeer

Elzenhakhoutbosje en open water in de wei.

Braamstruwelen zijn vaak aanwezig in extensief begraasde weilanden.

subtiel : afhankelijk van het aanbod wordt de ene plek sterk verschaald en een paar meter verder nog nauwelijks; tegelijk wordt er ook bemest, maar zeer plaatselijk over kleine oppervlakjes en ook de betreding is zeer gevarieerd : hier zo sterk dat er een pad ontstaat, en daar, op een drassig plekje, komen de dieren haast niet.

In paardeweiden op plekken waar de bodem blootgetreden werd, wordt de vegetatie vaak geheel gedomineerd door Ridderzuring.

Voor de zomerse gele tinten zorgen de Rolklavers, het Jakobskruid en een zeldzame keer Thrincia en zijn grotere broer de Ruige Leeuwetand. Glad Walstro en Grote Bevernel komen evenmin vaak voor in beweide graslanden. Grasmuur groeit nog tussen een vrij dichte grasmatt, waar de bodem nooit geheel uitdroogt. Ook Tijmbladereprijs verkiest een frisse standplaats aan een weirand, of op een overgang naar een vochtiger zone. In de late zomer brengen de bleke bloemen van de Vlasleeuwebek nog lang contrast in de reeds verdorrende natuur. Plekken waar door regelmatige betreding de bodem bloot komt, worden ingenomen door Varkensgras en Grote Weegbree, en op steile randjes van diepe koeiepootafdrukken in de lemige grond vestigen zich wel eens enkele plantjes Liggende Vetmuur.

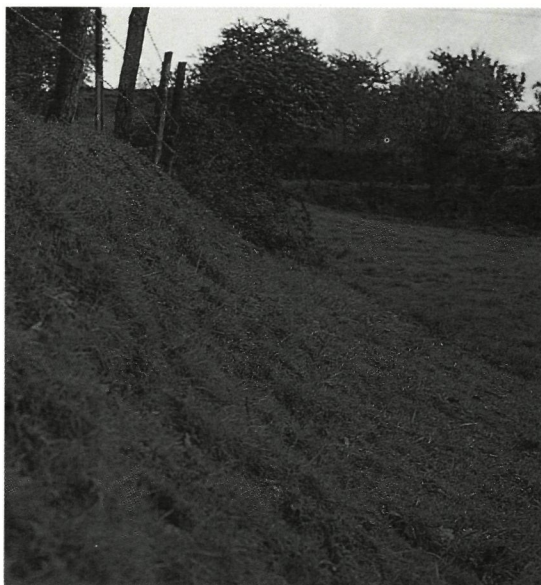
3B. Vochtig

Op plaatsen die net iets hoger gelegen zijn dan de grondwatertafel, zodat er nog geen water aan

de oppervlakte komt, maar waar de bodem permanent vochtig is en het water bereikbaar voor de plantenwortels, ontstaat een zeer bloemenrijke vegetatie; vooral als de grond van nature voedselarm (zandig) is en bovendien niet te veel be(-kunst)-mest wordt.

Het mooiste voorbeeld van een dergelijk voedselarm weiland treffen we (voor de streek rond Halle) aan te Braine-le-Château (nr.9 op het kaartje). Onder de grassen vinden we er Tandjesgras en Trilgras. Zeer frequent aanwezig en zelfs aspectbepalend is Veldrus. Uit hetzelfde geslacht komen ook Biezeknoppen voor, maar veel minder vaak. Ook Tormentil is een zeldzame verschijning in koeiweiden, evenals Blauwe Knoop, die te Braine-le-Château evenwel in die mate voorkomt dat hij in september een hele plek blauw kleurt. Daar tussenin groeien nog een paar exemplaren van het zeer zeldzame Heidekartelblad; ondanks de regelmatige vertrapeling door koeiepoten kan de soort zich handhaven. Kantig Hertshooi komt eveneens in een dergelijk milieu voor, evenals Bleke Zegge en een enkele keer Karwijselie. De Ruige Leeuwetand verkiest hier een standplaats die niet te ver van de grondwatertafel gelegen is, zodat hij nooit geheel uitdroogt.

In een iets vochtiger milieu komen we in de plantengemeenschap van het Dotterverbond terecht. De Pinksterbloemen zijn er in het voorjaar de eerste opvallende bloemen, weldra gevolgd door Koekoeksbloemen en Dotterbloemen. Merkwaardig is wel dat de Dotters tijdens zachte

Steil droog randje dat aan bemesting ontsnapt.

en de vegetatie die erop voorkomt (Muizenootje, Gewone Veldbies en Bekermossen).

najaarsdagen nog een tweede keer tot bloei komen en bij zachte winters vanaf februari al opnieuw geel staan te fonkelen. Minder algemeen is de Kleine Valeriaan die nog op drie plaatsen in het Halse voorkomt. Tegelijk met de Kleine Valeriaan (in mei) bloeien de Breedbladige Orchissen; in sommige weiden komen nog meer dan honderd exemplaren voor.

Slanke Sleutelbloemen zijn ook heel gewoon en Zenegroen groeit vaak in dezelfde omgeving. Minder kleurig zijn de Tweerijige Zegge en de Bosbies, deze laatste komt in haast alle door ons onderzochte weilanden voor. Zo zijn we bij de zomerbloeiërs beland, waarbij Moerasstreekzaad, Moerasrolklaver en Gevleugeld Hertshooi de gele toon aangeven. Wilde Bertram, Moesdistel, Moeraspirea, Valeriaan en Engelwortel zorgen voor de bleke tinten, met hier en daar een paarse Kale Jonker. Deze distels blijven het langst overeind omdat ze door het vee gemeden worden. Al deze planten zijn trouwens hoogopgroeiende kruiden (1m en meer) zodat de weiden er 's zomers geenszins als gladgeschooren grasakkers bijliggen maar er eerder uitzien als een wildernis waarin de grazers zich haast kunnen verbergen.

In weiden met een fijnkorreliger bodemstructuur is Witte Klaver een algemeen plantje, vooral dan op plaatsen waar het plantendek door regelmatige betreding wat open is. De Kruipende Boterbloem stelt dezelfde eisen aan haar milieu. Zilver schoon, Rode Ogentroost, Ruige Zegge, Zeegroene Rus en Rietzwenkgras duiden aan dat we ons op een vochthoudende lemige tot

zelfs kleiïge bodem bevinden. Waterpeper komt vooral voor op plaatsen die regelmatig betreden geweest zijn, als herkolonisator van veepaadjes of tractorsporen. Penningkruid, dat laag bij de grond groeit, houdt van open plekjes tussen de hoge vegetatie en komt algemeen voor in de onderzochte weiden. Boswederik, uit hetzelfde geslacht, verkies eerder een beschaduwde standplaats.

3C. Moerassig

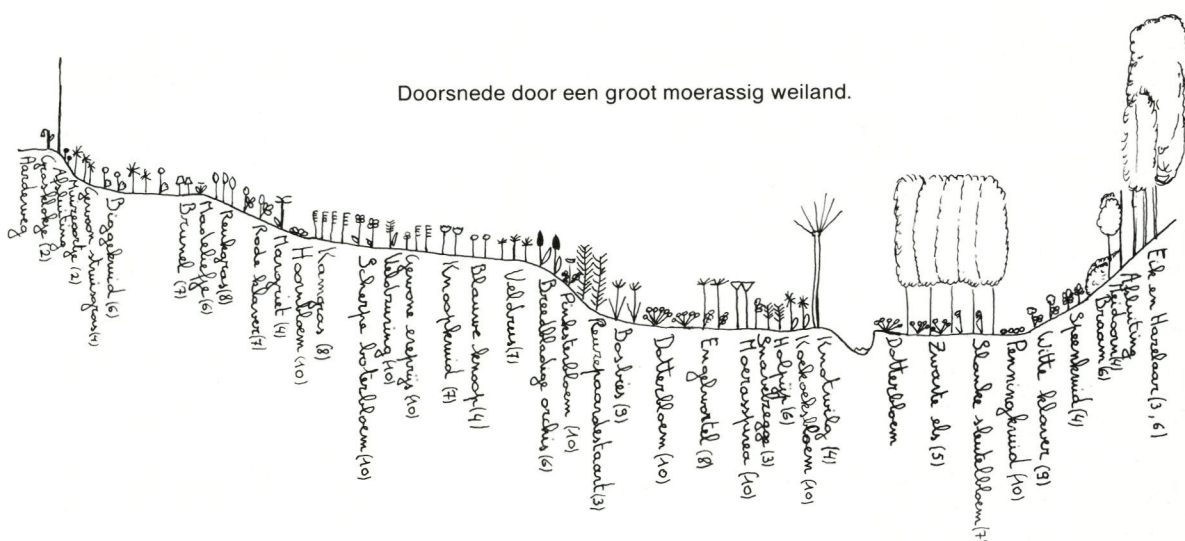
In de voedselarme, venige, moerassige gedeelten vinden we enkele pareltjes. Enkele zeldzame zegges zijn onopvallend maar typerend voor het milieu : Gewone Zegge (komt 5x voor), Blauwe Zegge (2x), Sterzegge (1x), Groengele Zegge (1x) en Snavelzegge (3x). Ook Moeraszoutgras komt nog in een paar weiden voor. Voor het zeer zeldzame Bruine Cypergras is het levensnoodzakelijk dat op natte plekken de bodem blootkomt. Enkel beweiding met paarden kan in voldoende mate deze voorwaarden scheppen. Zij mijden het minst de moerassige plaatsen en trappen daar grote gaten in de grond. In de omgeving van het Bruin Cypergras bestaat tot 30% van het oppervlak uit met water gevulde pootafdrukken. Zomprus gedijt ook goed in zo'n omgeving, evenals de paardestaart Lidrus. Ook Greppelrus en Borstelbies houden van wat milieudynamiek, vooral dan in de vorm van betreding.

Als dergelijke voedselarme milieus verstoord geraken door overbemesting gaat Pitrus al gauw de vegetatie overheersen.

Egelboterbloemen verlevendigen reeds vroeg in het voorjaar de grazige moerasjes, gevolgd door de zeldzamere Gevlechte Orchis. Nog later bloeien de walstrosoorten : Moeraswalstro en Kleverig Walstro, dat zich van het eerste onderscheidt door het stekelpuntje waarin zijn blaadjes eindigen. Nog een plantje met kleine witte bloemen in de Schildereprijs. Vroeger groeide die in Halle in een weide die nu gedraineerd en opgehoogd is, nu komt hij enkel nog te Braine-le-Château voor.

Holpijp is een typische paardestaart voor de zeer natte plaatsen, terwijl de Reuzenpaardestaart de kwelzones aanduidt. Verder vinden we hier zeer vaak Watermunt, Beekpunge, Kleinbloemige Basterdwederik, Grote Egelskop en Zomp- en Moerasvergeet-mij-nietjes. Komen minder frequent voor : Glidkruid, Wolfspoot, Wederik, Pluimzegge, Gele Lis, Watermuur, Blaartrekkende Boterbloem en Driedelig Tandzaad.

Doorsnede door een groot moerassig weiland.

In de moerassige weilanden is Moeraszegge de aspectbepalende soort. Wanneer de beweiding voldoende intensief is, worden deze zegges in de nazomer afgegrast. Is de beweiding te extensief dan blijven de zegges staan en stapelen hun afgestorven bladeren zich weldra op en vormen een dikke strooisellaag. Dit betekent het einde van de bloemenpracht dezer weilanden, de tere overblijvende planten raken verstikt en worden vervangen door hoogopgroeïende ruigtekruiden zoals Kattestaart, Leverkruid, Harig Wilgeroosje en Haagwinde.

3D. Nat

In de permanent onder water staande afvoerslenkjes is de Gewone Waterbies een gewone verschijning. Het Mannagras is hier vaak de dominante grassoort. Geoord Helmkruid schiet hoog op langs de beekrandjes en een zeldzame keer ook Rivierhelmkruid. Groot Moerasscherm en Witte Waterkers bedekken soms een groot oppervlak van de kleine stroompjes die ontstaan door het wegvloeiende water. In sommige weilanden ontstaat in een diep gedeelte een stilstaande waterplas : daar groeit wel eens Grote Waterweegbree langs, en Gewoon Sterkroos en Klein Kroos erin.

3E Bomen en struiken

Canadarijen zijn hier en daar aangeplant, zij zijn belangrijke landschapselementen. Te Dworp en te Braine-le-Château heeft er zich Maretak in

gevestigd. Vaak zijn ook knotwilgen aangeplant in de hier beschreven weilanden, en enkele keren ook knothaagbeuken. Sommige van deze knotbomenrijen getuigen nog van vroegere perceelsgrenzen : de heden ten dage zeer grote weiden waren vroeger verdeeld in kleinere stukken zodat enkele percelen eerst gehooïd werden en pas daarna beweïd. Deze praktijk wordt tegenwoordig nog maar zelden toegepast. Bij extensieve beweïding kunnen ook wilde bomen en struiken zich vestigen en tot ontwikkeling komen. Vaak zijn braam- of sleedoornstruwelen aanwezig, en vormen zij de geleidelijke overgang naar het aangrenzende bos. Andere struiken zijn Meidoorn, Gelderse Roos en Hazelaar. Op deze droge beboste plaatsen vinden we in de kruidlaag Dagkoekoeksbloemen, Grote Brandnetels, Kruisbladwalstro, Bosanemoon en Speenkruid. Op de natte plaatsen ontstaan elzenbosjes. Te Dworp is er zelfs nog een zeer mooi elzenhakhout bewaard gebleven. Als onderbegroeiing vinden we hier de Bittere Veldkers en een enkele keer het Verspreidbladig Goudveil.

4. TOEKOMSTPERSPECTIEVEN

Uit de voorgaande beschrijving blijkt dat landbouw en natuur hier nog hand in hand gaan : door het extensief gebruik van landbouwgronden wint de natuur aan rijkdom. Maar er is geen enkele garantie dat dit in de toekomst ook zo zal blijven : buiten het gewestplan, waarop een smalle strook in alle beekdalen als natuurgebied

Een begraasd Sleedoornstruweel: de geleidelijke overgang van grasland naar bos.

staat aangeduid, is er geen enkele bescherming voor deze terreinen. Ze zijn allen in privé-bezit, elke eigenaar die meer opbrengst wil van z'n grond kan draineren en ophogen. Zal men in de toekomst de bestaande landbouwgronden steeds intensiever gaan gebruiken? Dit terwijl er anderzijds sprake is van het braak laten liggen of bebossen van landbouwgronden (ten gevolge van de EEG-produktie-beperkingen). Beter zou het bestaande weideareaal behouden blijven en de ecologisch interessante delen een bestemming als extensief wei- of hooiland krijgen (geen draineringen, minder of geen kunstmest). De taak van de Wielewaal bestaat er mijns inziens in de overheid te wijzen op het bestaan en de noodzaak tot behoud van de nog resterende

natuur binnen de huidige landbouw en aan te dringen op een regeling hiervoor.

LITERATUUR

- De Langhe J.E., L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon, C. Vanden Berghen, 1983. *Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden*. Meise, Nationale Plantentuin van België.
- Stieperaere H., K. Fransen, 1982. *Standaardlijst van de Belgische vaatplanten met aanduiding van hun zeldzaamheid en socio-oecologische groep*. Dumortiera, nr 22 p.1-41.

Chris De Caluwé, Kanaalstraat 33, 1500 Halle.

Blauwe Knoop en Tormentil

SAMENVATTING

In de omgeving van Halle (Brabant) bevinden zich nog enkele moerassige weilanden. In dit artikel wordt de vegetatie ervan beschreven. Vooral het Glanshaververbond (*Arrhenatherion*) en het Dotterverbond (*Calthion palustris*) zijn goed vertegenwoordigd.

Tot slot wordt een pleidooi gehouden voor het natuurbehoud binnen de landbouw.

RESUME

Dans la région de Hal (Brabant) se trouvent encore quelques prés marécageux. Dans cet article la végétation en est décrite. On y retrouve surtout les espèces de l'*Arrhenatherion* et du *Calthion palustris*.

En conclusion un plaidoyer est tenu pour la conservation de la nature dans le cadre de l'agriculture.

ZUSAMMENFASSUNG

In der Brüsseler Gegend (Halle) sind noch einige Sumpfwiesen erhalten. Die Verfasserin beschreibt ihre Vegetation im allgemeinen. Die Glatthaferwiesen (*Arrhenatherion*-Verband) und die Sumpfdotterblumenwiesen (*Calthion*-Verband) sind gut repräsentiert.

Am Ende wird auf der Notwendigkeit der Naturpflege im Agrarwirtschaft solcher Wiesen hingewiesen.

SUMMARY

Some marshy pastures are still present in the neighbourhood of Halle (Province of Brabant). This text gives a general description of their vegetation. The *Arrhenatherion* typical of dry, nutrient-rich grasslands and the *Calthion* typical of wet, nutrient-rich grasslands are well represented. General conclusion is that nature management must be taken into account in managing such wetlands.

Wat er rest na overbemesting: Pitrus en Akkerdistels.

voor U gesprokkeld

Uit World Birdwatch, dec. 1988, de Nieuwsbrieven – Natuur 88 – 6-10 van de Raad van Europa

– Het Filfla-eiland, 6 km ten zuiden van Malta, is sinds juni 1988 een natuurreservaat. Het is slechts 3 tot 4 ha groot, maar herbergt een van de grootste mediterrane kolonies van het Stormvogeltje, evenals een kolonie Kuhl's Pijlstormvogels en Geelpootmeeuwen. Het is eveneens belangrijk voor zijn endemische soorten, waaronder een hagedis en twee slangen. Tot 1971 diende het eiland als doelwit voor luchtbombardementen.

– In juli 1988 kreeg Spanje er een nationaal natuurpark bij in Cabaneros, dichtbij Ciudad-Real. Hier verblijft een van de grootste kolonies Monniksgieren (tot 70 paren) van Europa. Het gebied is eveneens belangrijk voor Zwarte en Witte Ooievaars, Herten, Beren en een broedend paar Keizerarenden.

– Dank zij de acties van de Turkse en buitenlandse natuurverenigingen is de Dalyan-Köycegiz-delta, op de zuidwestelijke kust van Turkije sinds juli 1988 tot beschermd gebied uitgeroepen. Dalyan, een van de laatste ongerepte mediterrane vochtige kustgebieden, werd tot voor kort bedreigd met de plannen voor een enorm hotel-complex. Het is belangrijk als legplaats van de Onechte Karetschildpad en als pleisterplaats voor meer dan 300 stand- en trekvogels.

– De Dunbekwulp is praktisch zeker de zeldzaamste en meest bedreigde vogel van het westpalearctisch gebied. Hun aantal wordt momenteel geschat op 200 tot 400 vogels. De Internationale Raad voor Vogelbescherming doet een onderzoek naar de oorzaken van deze afname en naar de middelen om eraan te verhelpen.

– In 1987 is in Duitsland over een oppervlakte van 163 394 km² de hondsdoelheid bestreden

door orale immunisatie (behandeld aas). In dit gebied, bijna een derde van het Duitse grondgebied, zijn bijna 5 miljoen stukken lokaas uitgelegd. Sinds 1985 wordt dit voorbeeld nagevolgd in Italië, Oostenrijk, België en Frankrijk, waar dergelijke lokmiddelen zijn verspreid over een oppervlakte van ongeveer 14 000 km².

– Griekse en Bulgaarse delegaties komen geregeld bij elkaar om de mogelijkheden te bestuderen voor de aanleg van een "Vredespark". Het toekomstig park, dat zich uit zou strekken aan beide zijden van de grens, zou een uniek toevluchtsoord bieden voor een flora en fauna die al even uniek zijn, en mogelijkheden scheppen voor samenwerking tussen geleerden, biologen, ecologen en studenten uit beide landen.

– De vereniging SOPTOM (Station d'Observation et de Protection des tortues des Maures) heeft in Gonfaron, aan de voet van het Maures-gebergte, het eerste "schildpaddendorp" opgezet. Dit centrum voor de herbevolking wordt zeer binnenkort geopend en om belangstelling voor het dorp op te wekken heeft de vereniging de mogelijkheid geschapen om "medeverantwoordelijk" te worden voor deze reddingsactie en een operatie "adoptie van een witte schildpad" gelanceerd (SOPTOM, B.P. 24, F – 83590 Gonfaron).

– Van alle auto's die dit jaar in Groot-Brittannië op de weg zijn gekomen, kan 80% op loodvrije benzine rijden. De verkoop van loodarme benzine, begonnen in januari 1986, schijnt al geleid te hebben tot een reductie van de loodconcentratie in de lucht met 50%. De oliemaatschappijen hebben zwaar moeten investeren om aangepaste raffinagetechnieken te ontwikkelen en meer dan 500 tankstations te openen voor de verkoop van loodvrije benzine.

– Twee wetsontwerpen zijn voorgelegd aan de Executieve van het Waalse Gewest, met het doel om meer druk te kunnen uitoefenen ten aanzien van de natuurbescherming.

Het eerste ontwerp voorziet in het recht van de

natuurbeschermingsverenigingen om rechtszaken aanhangig te maken; alle groeperingen die sinds drie jaar het behoud en de verdediging van het milieu nastreven, krijgen toegang tot de justitie, zowel bij de rechtbanken als bij instanties voor administratieve rechtspraak, om toepassing van de bestaande wetgeving te vereisen. Het tweede wetsontwerp beoogt de plaatselijke overheid aan te sporen om die stukken van hun grondgebied die ecologisch van bijzondere betekenis zijn, te signaleren en aan te geven welke beschermingsmaatregelen genomen moeten worden. De plaatselijke overheid krijgt eveneens de bevoegdheid om de wijziging of het gebruik van deze terreinen onderhevig te maken aan een speciale vergunning; op deze manier kunnen stukken natuur van beperkte oppervlakte, maar ecologisch interessant, onder speciale bescherming geplaatst worden.

– Uit een rapport van 3 Nederlandse universiteiten blijkt dat de verzuring afkomstig van ammoniak (NH₃)-neerslag 3x zo hoog is als verwacht. Wil Nederland zijn bossen bewaren (9% van het Nederlandse grondgebied is bebost) dan moet de veestapel met 40% verminderen. Er zijn plannen om 23 000 ha bos bij te planten in Nederland. Nederland is bezig zijn boterberg om te zetten in bos.

– De Europese milieu-organisatie "Entente Européenne pour l'Environnement" (EEE) maakt een lijst bekend van dertien afvalcontracten of pogingen tot contracten van Europese en Amerikaanse firma's met Derde-Wereld-landen. "Dat is nog maar het topje van de ijsberg", suggereert de milieu-organisatie.

– Het nationale park van Ordesa en van de Monte Perdido (Spanje) heeft het Europese diploma van de Raad van Europa gekregen. Tegelijkertijd is een Handvest ondertekend voor samenwerking met het nationale park van de westelijke Pyreneeën, dat aan de overkant van de grens in Frankrijk ligt.

– Tijdens een bezoek aan Straatsburg en met name aan de Raad van Europa, in oktober jl., heeft Paus Johannes-Paulus II verklaard dat het nodig is om de fauna en flora te beschermen, de lucht en het water, de subtiele evenwichten, de uitputtelijke hulpbronnen en de schoonheid van de natuur zelf.

– Tussen de 150 en 200 ooievaars verlaten Duitsland in de herfst en een aantal van deze vogels komt in februari al weer terug; ze hebben de winter dus niet in Afrika kunnen doorbrengen. Wie deze Ooievaars, die van een groene ring zijn voorzien, waarneemt, wordt verzocht dat te melden aan : Storch-Aufzucht Station beim

Staatlichen Forstamt Schwarzach, den Schlossweg 1, D-6951 Schwarzach.

– De stad Bilzen heeft een subsidiëeringsproject opgesteld voor het onderhoud en de aanplant van landschappelijk waardevolle hagen. Achtereenvolgens wordt de landbouwkundige en landschappelijke betekenis en de natuurwaarde van hagen en heggen uiteengezet. Aparte aandacht wordt besteed aan het bacterievuur. Na een afwegen van de voor- en nadelen van heggen en hagen voor de bodem en de landbouw volgen modelformulieren voor de aanvraag van subsidie voor de aanplant en het onderhoud van heggen en hagen. De stad hoopt dat dit initiatief een voorbeeld mag zijn en een daadwerkelijke stap voor een offensieve milieupolitiek.

H. Franckx

Bronnen : Der Falke 35/9 en 10, Limosa 61/2, Regulus 9, Ringing & Migration 9/2 en 3, Vogeljaar 36/6.

* In Tsjechoslowakije is een brochure verschenen met de meest waardevolle natuurgebieden in de socialistische landen van Oost-Europa : Bulgarije heeft er 23 (1565 km²), Tsjechoslowakije 19 (19260 km²), Hongarije 12 (ca. 5000 km²), D.D.R. 18 (20680 km²), Polen 28 (74771 km²), Roemenië 5 (min. 860 km²), U.S.S.R. 42 (meer dan 5 milj. km²) en in de Baltische staten bedraagt de totale oppervlakte beschermd gebied 19260 km².

Ten opzichte van de totale oppervlakte betekenen deze reservaten van 0,4 % in Roemenië en 1,4 % in Bulgarije tot 15 % in Tsjechoslowakije en zelfs meer dan 19 % in de DDR en de USSR.

* In het jongste ringverslag van Groot-Brittannië worden weer eens vogels geciteerd die in het kalenderjaar 1987 een nieuwe recordleeftijd bereikten : Noordse Pijlstormvogel 32 jaar, Jan van Gent 27 jaar, Kleine Zwaan 18 jaar, Kleine Rietgans 26 jaar, Canadese Gans 20 jaar, Tafeleend 21 jaar, IJseend 20 jaar, Buizerd 16 jaar, Kluut 16 jaar, Bontbek 14 jaar, Kanoetstrandloper 18 jaar, Krombekstrandloper 10 jaar, Oeverloper 9 jaar, Steenloper 17 jaar, Grote Jager 24 jaar, Kleine Mantelmeeuw 27 jaar, Grote Mantelmeeuw 21 jaar, Dougalls Stern 16 jaar, Dwergstern 11 jaar, Alk 25 jaar, Zwartkop 7 jaar en Kortsnavelboomkruiper 8 jaar.

* In Groot-Brittannië en Ierland werden tot nu toe al meer dan één miljoen (van elk) Merels, Pimpelmezen en Spreeuwen geringd.

* Ook de Noorse Jan van Genten hebben dezelfde trekroutes als hun Engelse (en Franse) soortgenoten; eerstejaars trekken zuidelijk door de Noordzee tot voor de kusten van Noordwest-Afrika. Ook vele tweedejaarsvogels overzomeren daar en voor de Atlantische kust van Zuid-Europa.

* In 1988 broedden er in Nederland 12 paren Ooievaar die samen goed waren voor 22 uitgevlogen jongen. Uit de gedragingen van de (meestal) geringde vogels is gebleken dat Ooievaars pas op vier- of vijfjarige leeftijd hun eerste broedsel krijgen, al komen soms ook 'verbintenissen' op driejarige leeftijd voor. In Nederland vindt men in toenemende mate paren, waarbij de partners twee jaar oud zijn. Dit is het gevolg van het niet meer deelnemen aan de trek en de gunstige voedselomstandigheden, ondermeer veroorzaakt door het verblijf in ooievaarsbuitenstations en dierenparken. De seksuele rijpheid treedt daardoor vroeger in.

* Er is doortrek en overwintering in Engeland van IJslandse en Groenlandse Driesteenstrandlopers.

* Naar alle waarschijnlijkheid trekken IJslandse Paarse Strandlopers niet weg van hun eiland om elders te overwinteren. Zeker is dat Paarse Strandlopers die aan de Noordzee overwinteren tot een andere (dan de IJslandse) populatie behoren.

* Het Bokje is trouw aan zijn doortrek- (en overwinterings-?) gebied. In een 15 jaar durend onderzoek in het G.H.-Luxemburg kon dit door ringwerk vastgesteld worden.

* In de DDR broedde een koppel Turkse Tortels in één zomer driemaal na elkaar in het uiteinde van een dakgoot. Met succes, sterke regenval werd er ter plekke niet genoteerd.

* In oktober/november 1986 was er een kleine invasie van Baltische Ransuilen.

* In Nederland werden 2 eerstejaars kruising Boerenzwaluw & Huiswaluw gevangen en geringsd; het voorste deel van de hybride lijkt op een Boerenzwaluw : lichtbruine keel met donkere borstband, terwijl het achterste deel van het lichaam meer kenmerken heeft van een Huiswaluw : crèmekleurige stuit en een vrij korte, zwarte staart. De poten zijn meestal gedeeltelijk bevederd. In de hand alarmeerde één van de vogels als een Huiswaluw maar bij het vrijlaten riep de hybride 'wit-wit' als een Boerenzwaluw.

* De piek van de doortrek van de Grote Gele Kwikstaart in het najaar ligt in de laatste 14 dagen van september en de eerste week van oktober.

* Vrouwelijke Tijftjaffen trekken tijdens het najaar gemiddeld vijf dagen vroeger dan mannetjes.

* 3 in Schotland gecontroleerde vrouwtjes Sneeuwgorzen waren alle drie in IJsland geboren.

* Voor de tweede maal in de Nederlandse rechtspraak heeft het erfelijk materiaal DNA een doorslaggevende rol gespeeld bij de bewijsvoering van een rechtspraak. De kweek van de zeldzame Hyacintara, een arasoort, werd ernstig in twijfel getrokken door de directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer van het ministerie van Landbouw en Visserij. Uit het DNA onderzoek bleek duidelijk dat de jonge dieren erfelijk materiaal bezaten dat noch van de vermeende moeder noch van de vader afkomstig was. De openbare aanklager eiste voor het illegaal bezit van deze zeer zeldzame ara's een boete van 100.000 gulden, van beide verdachten 25.000 gulden en een voorwaardelijke hechtenis van drie maanden. De uitspraak van deze zaak is te verwachten midden oktober 1989.

* Naar aanleiding van het in de grond boren van de 'Atlas van de Nederlandse Vogels' in het Vogeljaar schreef Sovon-voorzitter J. Van der Straaten bitter : "(...) tenslotte ben ik van mening, dat het een goede zaak is, dat er vrijheid van drukpers is; maar soms denk ik : Mijn God, is het niet eeuwig zonde van alle bomen, die voor dit soort verhalen moeten worden geveld ?"

Samenstelling : Rogier De Fraine

- De oudste levende boom is de pijnboom Methuselah. Hij groeit op 3 500 m hoogte in de White Mountains van Californië. Zijn officieel bevestigde leeftijd is 4 600 jaar.

- De grootste en dikste boom op aarde is de reuze sequoia General Sherman in het Sequoia National Park in Californië. De boom is 83,8 m hoog en heeft een omtrek van 34,9 m.

- Het Westduitse comité tegen de Vogelmoord klaagt de vogelvangst in België aan. Volgens het comité werden in het najaar van 1988 in Wallonië 500 000 en in Vlaanderen 300 000 zangvogels gevangen.

- Dat er in België misbruiken zijn bij de vogelvangst zal niemand verwonderen als zelfs een kabinetsmedewerker van een minister betrappt wordt met ten onrechte gevangen Putters (GvA 27 januari 1989).

- Franse natuurliefhebbers willen Bruine Beren uit Joegoslavië uitzetten in de Alpen. Het project stuit echter op groot verzet van de Franse

Alpenbewoners, die vrezen voor oogst- en veeschade.

- In Schouwen-Duiveland zouden terug Vossen voorkomen. Men hoopt dat deze vossen het aantal Zilver- en Mantelmeeuwen, die in de duinen broeden, zullen beperken. Zo komt er misschien evenwicht tussen meeuwen en soorten als Grutto, Wulp, Kievit, Scholekster en Kempphaan, waarvan legsels en jongen geroofd worden door de meeuwen.

- Als de stroperij op de Afrikaanse Olifant op dezelfde manier blijft aanhouden, zal dit dier misschien het jaar 2000 niet meer halen. De stropers gebruiken machinegeweren en motorzagen. Het hele Afrikaanse bestand wordt geschat op 750000 dieren.

- In de schaduw van een scheikundige fabriek in Billingham (Engeland) kwamen ruim 300 ornithologen uit heel Groot-Brittannië elke morgen bijeen om op Charlton's Pond met verrekijkers en telescopen een Geoorde Aalscholver te bekijken, een Noordamerikaanse soort die nog niet in Engeland was waargenomen.

- Vanaf 1 maart werd in de Duitse Bondsrepubliek een milieuheffing van 10 F per plasticfles ingevoerd. De Kristelijke Werknemersbeweging (KWB) wil dat dit spoedig ook bij ons gebeurt.

- De nieuwe Amerikaanse president Bush heeft het milieu tot een van zijn belangrijkste beleidspunten gemaakt. Naast de wereldproblemen (broeikaseneffect, verdwijning van de ozonlaag, zure regen) heeft Amerika vooral te kampen met een enorme vervuiling van de lucht, het zeewater en het oppervlaktewater.

- Ook de Britse kroonprins Charles is bekommerd om het leefmilieu. Op een congres drukte hij zijn bezorgdheid uit over de schade, die de boeren aan het landschap aanrichten in hun streven zo veel mogelijk te produceren.

- Uit een uitvoerig ornithologisch en landschappelijk onderzoek in Twente (Ned.) blijkt dat in een zelfde oppervlakte houtwallen 2 tot 4 maal meer vogels leven dan in een bos.

- In Maidstone, 65 km ten zuidoosten van Londen, stroomden wel 2 000 vogelliefhebbers samen om een glimp op te vangen van een Geelvluggelzanger. Dit Noordamerikaans vogeltje uit de nachtegaalfamilie, was nog niet eerder in Europa gesignaleerd. De belangstelling was zo groot dat er lange files ontstonden op de wegen in en rond het plaatsje in Kent. Zelfs ornithologen uit België en Nederland hadden er de reis over het Kanaal voor over.

- In de VSA is begin februari 1989 de vermaarde ornitholoog James Bond overleden. Hij werd 89 jaar. De echte Bond droeg nooit een vuurwapen,

dronk nooit een "shaked" Martini, liet zich niet gestadig omringen door 's werelds mooiste meisjes en had slechts één overeenkomst met zijn fictieve naamgenoot; ook hij spioneerde. Niet op allerhande agenten, maar op ... vogels. Ook de schrijver Ian Fleming, de geestelijke vader van "James Bond", was een fervent vogelkijker.

H. Franckx

ZOEKERTJE

Wie helpt ons aan een reisverslag of gegevens van de Sierra de Guara (boven Huesca) betr. vogels, planten, insecten enz ...

F.Vermeulen en J.Poeck, P.De Montstraat 10, 2020 Antwerpen

Gezocht: telescoop, Wielewaaljaargangen van vóór 1970 en een teelens van ±600 mm.

C.Onkelinx, Vurtense Schans 61a, 3560 Koersel. Tel. 011/ 42 47 41.

Te koop: Telescoop VIXEN 45, 60mm met zoom oculair, statief Velbon Veb 3. Prijs 12.000 F.

Dhr. Boogaerts, Ploegsebaan 130, 2130 Brasschaat.

Te koop: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Alle 10 delen (12 boeken). Prijs 30.000 F

L.Beyens, Emblemseweg 117, 2250 Broechem (Tel. 03/485 74 28, na 18 u.)

Te koop: KOWA TSN1 met oculair 20* W.

Prijs: 15.000 F.

L.Verroken, Aatstraat 238, 9600 Ronse (Tel. 055/ 21 37 97 tussen 20 en 21u.)

GEVERTJE

Gratis te verkrijgen: enkele tubes duplicatorinkt GEHA 620 T, zwart 400 ml.

M.Nachtergaele, Kerkakkersstraat 4, 9770 Kruishoutem. Tel. 091/ 83 56 36.

VOORAANKONDIGING

Zondag 17 september 1989: **Nationale Natuur- beschermingsdag** in "La Région des Collines" (streek van Ath en Flobecq, in het noordoosten van Henegouwen).

KWAKKELTJES

Het laatste jaarverslag laat toch een paar optimistische klanken horen: de eerste fluten verschijnen in Diest en de blauwe reiger is flink in opmars.

le; de keerzijde is onderindustrialisering. Aan het andere uiteinde is slechts 25 % van de bodem van West-Vlaanderen bebost. Over het algemeen kan men zeggen dat de provincies Luxemburg, Namen en Luik goed gediend

WIELEWAALNIEUWS

Op zaterdag 10 maart te 20 u. in de abdij van Averbode, voordracht over « Kneugdieren en kleine roofdieren » door dokter Janssens van Testelt.

Bijlage 2 vermeldt de Turks e tortel, de pestvogel, de beflijster, de zanglijster, de bosgors, de cirigors, de dwerggors, de goelgors, de grauwo gors, de grijze gors, de ortolaan, de rietgors, de witkopgors, de appelvink, de barmsijs, de citreusijns, de Europese kanarie, de flater, de goudvink, de groenling, de keep, de kneu, de kruisbek, de putter, de sijs, de vink, de rotsmus en de roze spreeuw.

Prové : Dat is onmogelijk. « Konsumptievogels » als kransvogels, grote lijsters, kopervinken, komen uit het noorden van Europa en zijn hier niet te kweken. En zelfs als men ze in een volière zou

Fier, omdat zo een zwartkop bij ons een zeer zeldzame vogel is die volgens allerlei autoriteiten niet meer dan acht of negen keren werd waargenomen in ons land.

men. Daarenboven vindt men er vele soorten zangvogels. Sporadisch worden er zelfs kleine zangvogels, zoals de torenvalk, de buizerd en de bruine kiekendief, waargenomen.

den paradijs' bleef voor de jodelende wulp, de grutto en de in Vlaanderen zeldzaam wordende horhanen.

vogels geringd, waarvan de kokmeeuw, met 992, de top scheert; gevolgd door de spreeuw met 671, de zwarte kopgrasmus met 470, het roodborstje met 428, enz.

kreeg echter nog niet de kracht van wet. Het trieste resultaat van die moordpartijen is dat meer dan 200 vogels elk jaar in Italië worden gedood. Vogels zijn niet de enige slachtoffers. Volgens een bericht, dat verscheen in de krant La Stampa,

EIN PLATZ FUER TIERE

Dierenprogramma van Prof. Bernhard Grzimek.

Vandaag maken we kennis met o.a. de visarend, die zich zo aan zijn prooi vastklampt dat hij er soms zelf mee verdrinkt. Verder horen we over de « Höcker »-zwanen die zich steeds maar vermenigvuldigen. In Denemarken is hun aantal reeds tot 30.000 gestegen. Ook over de liefde onder

Ook de ondergelopen Zwinvlakte krijgt een eigen geluid met de roep van meer dan 3000 meeuwen die verweg broeden. En dan de kluten, de visdiefjes, de zilverzwaluwen en de eenden.

schade gaat toebrengen aan waardevolle natuurgebieden zoals Borggrave-vijvers te Hasselt, het Lobeliaven te Houthalen en de vloeiwiden van het Hageland-natuurreservaat te Neerpelt. Nochtans bestond er ook

stengels van het Jacobskruiskruid en een ruigte van lage bramen. En toen ik daar zo stond te kijken, schrok ik plotseling ook. Vlak voor mijn voeten ging een wilde eens de lucht in en ja, toen zag ik het nest met de eieren. De vogel had ik echter niet zien zitten.

door de nachtzwaluw, de torenvalk, de ransuil en de kiekenduif. Voor weidevogels zoals de Kievit moet je naar het overgangsgebied tussen moeras en heide. De vennen zijn tijdens de trektijd een geliefkoosde rustplaats voor

bezoek krijgen van het roodborstje en de blauwspecht, van de kuifmees en de poolmees en soms ook van de

gen dat de Ijnyar en de rondborsttapuit later zijn dan vorig jaar. De eerste zwaluw werd waargenomen, en enkele andere soorten lieten al van zich horen. Op de Wielewael, de Koekoek

hebben... (er valt een gewijde stilte, in de verte schreeuwt een gevlekte fuut) ... ik hoor een fazant, geloof ik.

erd voor de eerste maal in ons land en overwintering van de regenwulp vastgesteld. Een ander gevolg van dit achte klimaat is dat de smieten nu oordelijker overwinteren. In plaats van duizenden, werden er nu slechts 30 geteld. De meeste kol- en rietgan-

praktijken in andere beschaaft landen tot het verleden behoren. De gakijsier of kransvogel en de koperwiek worden in Zweden en Noorwegen in bepaalde periodes gevangen en geschoten en in Finland het hele jaar door. De leeuwerik, die in België be-

Natuurgids Marc Herremans handelt over Bramsijen-soorten en ondersoorten, het onderwerp van Marc Becuwe is geti-

Verenigingsberichten

Raad van beheer, vergadering van 11 februari 1989.

– Ir. S. Tys werd opnieuw voorgedragen als afgevaardigde van de Wielewaal bij de BBL-Vlaanderen.

– Ir. L. De Cooman, conservator van de Mandelhoek, vroeg ons te protesteren tegen de plannen om alle bomen en struiken te rooien naast de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie in de provincie West-Vlaanderen. De voorzitter schreef brieven in die zin naar AROL Dienst Natuurbehoud en aan dhr. Th. Kelchtermans, minister van Leefmilieu.

Volgens een brief van A. Wijns gebeurt er hetzelfde aan de Raambeek te Tremelo.

– De Stichting Kritisch Bosbeheer is niet akkoord met de gang van zaken bij de Bosplantactie. De voorzitter schreef aan de Koning Boudewijnstichting dat de actie "Plant een Bos" slechts kan kaderen binnen het Fonds Leefmilieu mits het vervullen van een aantal voorwaarden.

– Een blad voor de Petitie "Red het Tropisch Regenwoud" zal ingelast worden in het maatnummer.

– Hetzelfde zal gebeuren in het meinumnummer voor een Petitie voor het Behoud van de Hobokense Polder.

– Op 13 januari j.l. tekende het Dagelijks Bestuur bij notaris Lesseliers met burgemeester K. Pinxten en d.d. secretaris W. Mallet van Overpelt de akte tot huur voor 99 jaar van een perceel woestegrond, hooiland en bos, genaamd "Het Holven" en gelegen in het natuurgebied "Het Plat". De totale oppervlakte bedraagt 2 ha 48 a 90 ca.

– Op 13 januari j.l. werd ook bij notaris Lesseliers de akte tot aankoop van 2 percelen, aansluitend bij het reservaat "De Korhaan" getekend. De totale oppervlakte is 49 a 99 ca. De raad van beheer dankt dhr. Lesseliers voor de gift van het ereloon.

– Eveneens op 13 januari werd bij notaris Berben (Neerpelt) de aankoopakte getekend van 3 percelen, aansluitend bij het reservaat "De Veewei". Totale oppervlakte : 1 ha 96 a 20 ca. De raad van beheer dankt het gewest Noord-Limburg voor de bijdrage van 2/3 van de aankoop prijs en de heer Berben voor het gratis werk.

– St.-Onolfspolder is een nieuw vrij reservaat in Dendermonde. Het is een perceel bos en vijver, groot 70 a 14 ca. Eigenaar is de familie Van

Damme. De conservator is Fonny Schoeters.

– De voorzitter stuurde een dankbrief naar het Wereldnatuurfonds na de ontvangst van de subsidies voor De Korhaan en Neerhelst.

– De provincie Limburg eist dat de begroting van de wielewaalaankopen in Limburg gecentraliseerd vanuit Turnhout zou gebeuren.

– Voor de erkende reservaten moet ieder jaar een dossier worden ingezonden volgens een modellijst. Zelfs wanneer er geen kosten gemaakt werden, moet een verslag ingestuurd worden en kan er subsidiëring zijn. Bij het ontbreken van een dossier kan de erkenning wegvallen.

– De raad van beheer dankt de afdelingen Brechtse Heide en Voorkempen voor de gift van 100 000 Fr voor het algemeen reservatenfonds.

– Zoals vroeger reeds gemeld krijgen de afdelingen voor een volledig nieuw lid 100 fr. Afdeling Antwerpen-Zuid gaat dit geld aanwenden voor een promotie tot het werven van leden.

– Op 11 februari 1949 werd afdeling Oostende gesticht. Het veertigjarig jubileum werd gevierd op zaterdag, 18 februari j.l. Na 40 jaar neemt André Rodts, stichter van de afdelingen Oostende, Brugge en Westkust, afscheid als bestuurslid. De raad van beheer maakte hem hiervoor zijn dank over.

– In de Langemeersen werd een beek geruimd, verdiept en verbreed en de specie tussen 5 en 12 meter op het reservaat gestort. Afdeling Schelde-Leie zal in een aangetekende brief bezwaar aantekenen bij de bevoegde instanties.

– Er wordt een contactvergadering belegd met de JNM. Daar zal gepraat worden over werkkampen, de Stichting-Leefmilieu-projecten, lidmaatschap via het JNM-secretariaat, oude sokken-lijsten, enz.

– Voor de vergadering van de WG Natuurbehoud, Hyla en van de redactieraden Oriolus en Wielewaal, zie hierna.

Vergadering van de werkgroep Natuurbehoud, gehouden te Turnhout op zaterdag, 4 februari 1989.

– R. Willockx werkt aan een specifieke folder voor de natuurreservaten.

– De Wielewaal verzorgt de 6e Gemeenschappelijke Conservatorsdag van de Vlaamse reservaatbeherende verenigingen. De dag gaat

door op zaterdag, 2 september te Hingene – Bornem. In de voormiddag zijn er voordrachten in het kasteeldomein Het Laathof. 's Namiddags bezoek aan het informatiecentrum van De Notelaar en aan het wielewaalreservaat de Scheldeschorren.

- Daarnaast overweegt de werkgroep nog een eigen conservatorsdag te Turnhout op zaterdag, 27 mei.

- Een dossier wordt opgemaakt voor de erkenning van het reservaat De Liereman te Oud-Turnhout.

- BELANGRIJK ! De werkgroep trekt de aandacht van de afdelingen, die een natuurgebied aankopen of aankochten, op de verplichting binnen de 18 maanden na de aankoop een dossier tot aanvraag van de erkenning op te maken, zo niet komt de subsidiëring in gevaar.

- Om waterlopen te ruimen lijkt het de gewoonte te worden op beide oevers vooraf alle bomen en struiken stelselmatig te verwijderen. Meldingen hierover liepen binnen uit West-Vlaanderen en Brabant (Tremelo). De Wielewaal protesteerde hiertegen bij de bevoegde instanties.

Vergadering van de wielewaalwerkgroep Amfibieën en Reptielen Hyla, gehouden op 20 januari 1989.

- J. Tavernier van het KBIN zal de inventarisatiegegevens verwerken.

- De verkeersborden voor paddenoverzet zullen klaar zijn tegen begin maart.

- Natuur 2 000 en JNM zullen in Oelegem een overzetactie op touw zetten.

- Dankzij een project, opgesteld door R. Willockx, kreeg Hyla van de Koning Boudewijnstichting een bijdrage van 150 000 F. Hiermee zal voor de jongeren een werkboekje over amfibieën en reptielen gemaakt worden.

- De drinkpoelenbrochure is aan een herdruk toe.

- Hyla kreeg een dankbrief van de gemeente Temse voor de medewerking aan de leefmilieutentoonstelling "Water in de watermolen 1989". Meer dan 1 500 personen, waaronder een duizendtal leerlingen, bezochten de tentoonstelling.

Vergadering van de Redactieraad van Oriolus, gehouden te Turnhout op 4 februari 1989.

1. De redactieraad wordt uitgebreid met P. Boesman (Gent) en Y. Ferijn (Deerlijk). Anderzijds namen R. Eyckerman, L. Matthé en P. Sijs ontslag.

2. R. De Fraine wordt bevestigd als redactiesecretaris en P. Herroelen en K. Leysen als kern-

redacteurs.

3. Evaluatie van Oriolus 1988.

- De huidige redactie werkt als een team. Artikels werden doorgezonden naar 20 referees.

- In 1988 kwamen er 36 artikels binnen. Hiervan werden er 20 gepubliceerd, 7 zijn nog in behandeling, de rest werd niet aanvaard.

- Iedereen is tevreden over de tekeningen van G. Driessens voor de voorkaft. De rubriek "Voor U gelezen" wordt algemeen gewaardeerd. Ook de boekbesprekingen zijn grondig gemaakt. Foto's en artikels worden steeds beter. Vooral de eenvormigheid en de continuïteit wordt geapprecieerd.

4. Plannen voor Oriolus 1989.

- Het groot aantal recente waarnemingen zal kunnen ingekort worden, zodra er terug seizoensoverzichten verschijnen.

- Daar Oriolus het begroot bedrag overschrijdt, moet gezocht worden naar besparingen en fondswerving : kleurfoto's op één vel, kleiner lettertype, apart drukken en verkopen van sommige artikels, opvullen van witte vakken, slechts eenmaal publiceren van de richtlijnen voor auteurs, maar vooral ledenwerving en sponsoring.

Vergadering van de Redactieraad van Wielewaal, gehouden te Turnhout op zaterdag, 11 februari 1989.

- Dank zij de tevredenheid van de leden over de verenigingsbladen is het reabonneren in 1989 beter verlopen dan ooit te voren. Vooral het novemnummer over de reservaten heeft hiertoe bijgedragen.

- Daar de kosten voor Wielewaal ook het begroot bedrag overschrijden moet eveneens gezocht worden naar besparingen : kleiner lettertype, vooral voor de activiteitenkalender, maar eveneens ledenwerving en sponsoring door middel van betaalde advertenties. Voor een advertentie op de achterkaft in kleur wordt een aparte prijs bepaald.

- Er wordt overwogen eventueel terug middenblad zijden in te voeren. Ze mogen zelfs bestaan uit goedkoper papier.

- Om het tijdig verschijnen van Wielewaal mogelijk te maken, moeten alle artikels, teksten, berichten en afdelingsactiviteiten binnen zijn op het einde van de oneven maand voor de verschijningsdatum (de eerste dag van de volgende oneven maand). Als alles gezet is, heeft de drukker nog 3 weken nodig voor de afwerking. Op verzoek van de raad van beheer zal hieraan strikt de hand gehouden worden.

H. Franckx

ACTIVITEITEN

- v- = vertrek
- m- = mee te brengen
- l- = leiding
- e- = einde

MEI

1

Antwerpen-Centrum. Vroege ochtendwandeling in de Oude Landen te Ekeren. Bijeenkomst: Kasteel van Veltwijck te Ekeren om 5 u. Einde ± 8 u. -l- A. Vervoort.

Denderland. Fauna, flora, landschap, historiek en beheersplannen in en om het Wielewaalreservaat Kravaalbos. -v- kerk Meldert om 14.30 u. -l- F. Van den Bergh, conservator en N. de Meester, ex. conservator. -m- laarzen of stevige wandelschoeisel en kijker. -e- 18 u.

Schelde-Leie. Inwandeling van het natuurreservaat Ingelbos. Achteraf kleine receptie. -l- werkgroep Kluisbergen SOW en gidsen Wielewaal Schelde-Leie. Aanvang: molen Hootond te Ronse om 14.30 u. Einde omstreeks 17.30 u.

Westkust. Vroegmorgenwandeling. -v- l' Armorial te De Panne om 5.30 u. -l- R. Billiau. -m- verrekijker.

3

Brechtse heide i.s.m. Voorkempen. Plantenuitstap in de omgeving van het kasteel Hovorst te Viersel. -v- 18.40 u. gemeentehuis Schilde, 19 u. kerk Zandhoven. -l- A. en J. Ganses.

4

Schelde-Leie. Wandeling met aandacht voor insecten en spinnen te Zegelsem. Bezoek aan 't Burreken. -v- kerk Zegelsem 14 u. -l- B. Goethals en J. Vanheeuverswyn. Einde omstreeks 17.30 u. Laarzen meebrengen.

5 - 6 - 7

Merelbeke. Driedaagse naar de Biesbos (Nederland) Inlichtingen: G. De Meulemeester, telefoon 091/30 46 46.

6

Netevallei. Neteling. Maandelijkse dia- en praatavond. J. de Boe, nationaal coördinator van het kerkuilenproject, brengt ons een boeiende avond met dia's, videoband en uitleg over studie en bescherming van deze prachtige nachtroofvogel. F. Van den Bosch geeft daarna uitleg rond de situatie in onze streek. Aanvang: Lokaal Leopoldlei 81 (oude jongensschool) te Hallaar om 20 u.

7

Antwerpen-Zuid. Tocht Meetjeslands krekengebied en Zeeuws-Vlaanderen. -v- met eigen wagen aan het station van Oude-God om 8 u. of om 13 u. aan Cafe "Marinet" Philippine. -l- W. Boeykens. tel. 455.00.50 en A. Wuyts. tel. 449.99.11. -m- goede kijker, telescoop, picknick. Laarzen zijn gewenst. einde: 17.30 u.

Brugge. Vroegmorgenwandeling bossen Vloetem Zedelgem. -v- station Brugge (hoofdingang) 5 u. -l- R. Vannieuwenhuyze. -m- laarzen, verrekijker. -e- Station Brugge 9 u.

Brussel. Ochtend-luisterwandeling te Brussegem, door veld en bos in de omgeving van Merchtem. Trefpunt: Om 7.30 u. kerk van Ossel. Bereikbaar: via Ring Noord afrit nr. 9. Richting Merchtem: tussen Wemmel en Brussegem rechts. -l- H. De Coninck (02-460 24 12). Laarzen onmisbaar.

Denderland. Maandelijkse Osbroekwandeling. Bijzondere aandacht aan de zang van de vogels. -v- Cafetaria Osbroekstadion, Burg. F. Blanckaertdreef te Aalst om 10 u. -l- W. Roggeman, ornitholoog. -m- Laarzen en kijker. Einde 12 u.

Denderland. Werkgroep Botanie: streeptocht inventarisatie kilometerhok D4 42 34, Baardegem-Bareel. -v- parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan te Aalst om 08.30 u. -l- P. Van den Bremt en L. Annaert. -m- flora's, loep, laarzen, kijker. -e- 12 u.

Gent. Lentewandeling in het Neigembos, een beukenbos met typische lentebloeiërs. -v- aan het Schoolmuseum op het St. Pietersplein om 13.30 u. of aan de kapel van Beringen om 14.30 u. -l- J. Van den Haute. -m- laarzen, veldgidsen, kijkers.

Kortrijk. Zomerklompstocht (1/2 dag in de omgeving van Mont-St.-Aubert. Samenkomst: om 8 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk en om 8.30 u. op de parking hoek Doornikstraat en Leopoldstraat te Avelgem. -l- R. Vantighem en D. Dubois.

Leuven. Dagtocht Kalmthoutse heide en omgeving. -v- 8.30 u. Leuven station. -l- A. Verboven.

Lier. Wandeling langs Zomerklompreservaat en de Steenbeemden. -v- 13.45 u. station Lier. 14 u. Badhuis Emblem. -l- C. Verhoven en M. Vermeylen. -m- laarzen bij nat weer, verrekijker. -e- 17 u. Badhuis.

Mol. Voormiddagexcursie naar het Schulensmeer. Uitzonderlijke waarnemingen gegarandeerd. Vertrek met eigen wagens om 8.30 u. op de Markt te Balen. -l- F. Vreysen. -m- kijkers (telescoop) en laarzen.

Schelde-Leie. Wandeling in bos te Rijst te Schorisse. -v- kerk Schorisse om 14 u. -l- L. Kinds. -e- omstreeks 17.30 u.

Voorkempen i.s.m. Brechtse heide. Ochtendwandeling. -v- 5.30 u. Orangerie te Schilde-park.

Westland. Vroegmorgenwandeling in de bossen van Wijsschate. -v- 5 u. markt leper, 5.15 u. Kerk Wijsschate. -l- P. Hubau. -m- verrekijker.

12 tot 15

Schelde-Leie. Sinkenweekend te Heer-sur-Meuse. In-schrijven kan tot 5 mei 1989 bij J. Vanheeuverswyn (091/84 43 82). Maximun 40 deelnemers, nog tiental plaatsen vrij.

12

De Wulp. Nachtegalentocht. -v- 20 u. brug over kanaal te Ravels op de baan Turnhout-Ravels. -l- W. Dings. -m- stevige wandelschoenen.

13

Gent. Plantenstreeptocht in het Prullenbos te Laarne. -v- Kerk van Laarne om 14 u. -l- J. Van Den Haute.

Leuven. Dagtocht naar Limburg: voormiddag: Ortolanen - namiddag: Malpievennen. Verplaatsing met eigen wagens. -v- 9 u. station Leuven; deze tocht wordt afgelast bij regenval. -l- M. Herremans.

Mechelen. Driedaagse excursie in de Voerstreek en de Hoge Venen. -v- afspraak met secretaris. -l- J. Peeters en R. Willockx. -e- 15 mei om 18 u.

Midden-Limburg. Morgenwandeling in het Wiek (vogelzang beluisteren). Samenkomst in Bokrijk op de parking van het Centrum voor Bosbiologie om 6 u. -l- J. Gabriëls. -e- 10 u.

Mol. Vroegmorgenwandeling door de Netevallei in Mol-Gompel. Beluisteren van de ochtendzang (vooral Nachtegaal!). -v- kerk Mol-Gompel om 4.30 u. -l- J. Sas. -m- kijker en laarzen. -e- omstreeks 7.30 u.

13-14-15

Nationale Werkgroep Botanie. Aankomst: vrijdagavond 12 mei. Overnachtingen met vol pension in het Domaine de Nassembre te Heer-sur-Meuse. Inschrijvingen door storting van 2.500 F op rekeningnummer 001-0279268-81 van A. De Jonghe, Mijlstraat 179 te 2570 Duffel (015/31 62 99) met vermelding PWG-Week-end. Inschrijvingen beperkt tot 15 personen. Telefonisch verwilligen.

14

Aalter. Vroege morgenwandeling in het Drongengoedbos te Ussel. -v- Drongengoedbos om 6 u. -l- E. Blondia. -m- verrekijker. -e- Hoeve om 8.30 u.

Brugge. Pinkstertocht - Plantenwerkgroep. Domein Kroonhove te Oostkamp. -v- kerk Oostkamp om 9 u. -l- P. Keirsebilck. -m- loep, plantengids, laarzen. -e- 12 u.
Brussel. Ochtend-vogelwaarnemingenstocht te Humbeek. -v- om 7 u. brug over kanaal te Humbeek. Bereikbaar: via Vilvoorde: het kanaal volgen langs 'Verbrande Brug' tot Humbeek; of via noorderring afrit nr. 7. Door Grimbergen naar Humbeek. -l- J. Gersemeter, coörd.: R. Gielen (02/460 42 78). -m- laarzen.

Kortrijk. Jaarlijkse rommelmarkt op de Sinksenfeesten te Kortrijk. Coördinatie: F. Vandorpen.

Lier. Uitstap naar de Hooiidonkse Beemden te Zoersel. -v- 13.30 u. station Lier; 14 u. Boshuisje Zoersel. -l- Y. Peeters. -m- laarzen, verrekijker. -e- 17 u. Boshuisje.

Midden-Limburg. Wandeling te Champert. Vtrek: te Heusden aan de Bouworde in de Kapelstraat om 9 u. -l- E. Ceyskens. -m- laarzen, kijker.

Netevallei. Kruiskensberg. Maandelijkse natuurwandeling in en rond het natuurgebied Kruiskensberg te Bevel. -v- kapelletje op Kruiskensberg om 14.30 u. -l- C. Segaert. -m- laarzen, verrekijker. -e- kapelletje rond 16.30 u.

15

Antwerpen-Zuid. Gestel - Kruiskensberg - Netedijk. -v- met eigen wagens om 8.30 u. aan het station van Oude God of om 9 u. aan de kerk van Gestel. -l- K. Matthys en J. Antoni (tel. 440 57 28). -e- 18 u.

Mandelstreek. Daguitstap naar Boulonnais in Noord Frankrijk. -v- Polenplein te Roeselare om 7.30 u. -l- P. Ingelaere.

Mol. Daguitstap naar De Malpie en Budel-Dorplein (NI). -v- kerk Mol-Wezel om 8 u. Eigen wagens. -l- J. Henderickx en M. De Clerck. -m- picknick en kijkers.

Noorderkempen. Namiddagwandeling - Grote Meer - Ossendrecht (NI). -v- Essen-Hoek om 13.15 u. of Domein Grote Meer om 13.30 u. -l- A. De Dooy. -e- 17 u.

17

Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen. Plantenuitstap rond de watermolens te Grobbendonk. -v- 18.30 u. gemeentehuis Schilde, 19 u. watermolens op de baan Grobbendonk-Vorselaar. -l- A & J. Ganses.

19

Kortrijk. Vergadering Vogelwerkgroep. Oude Dekenij (St. Maartenskerkhof) zaal 4 te Kortrijk.

Mandelstreek. Avondwandeling om de Ruidenberg te Koekelare. -v- Polenplein te Roeselare om 19 u.

Mechelen. Zang van de Nachtegaal. -v- kerk Bonheiden om 19.30 u. -l- Van Goethem. -e- 23 u. park Bonheiden.

Westland. Avondwandeling Palingbeek. -v- 19 u. markt leper, 19.15 u. parking Palingbeek. -l- N. Deboosere. -m- verrekijker.

20

Antwerpen-Zuid. Ochtendwandeling. Thema: vogelzang in Hobokense Polder (Kadervorming). -v- om 6.45 u. a/h station van Oude-God of om 7 u. Hoboken station (einde Berkenrodelei). -l- L. Van Schoor tel. 353 09 77 en K. Matthys. -m- waterdicht schoeisel, laarzen, gewone kijker volstaat. -e- 11.30 u.

en 21. Brugge. Tweedaagse naar Schouwen-Duiveland. Studie van de flora en fauna. Prijs: ca. f 45 pp. -v- station Brugge bij Guido Orbie (max. 20). -l- G. Orbie. -m- laarzen, kijkers, flora. -e- station Brugge 21 mei om 21 u.

Land van Waas-Zuid. Nachtzwaluwentocht in de Brechtse Heide. Samenkomst om 19 u. aan stadhuis van Sint Niklaas - 20 u. kerk Wuustwezel.

Lier. VWG-Vroegmorgentocht. -v- 5 u. Hof van Rameyer te Gestel - 4.45 u. station Lier. -l- E. Voorspoels. -m- knapzak, stevig schoeisel of laarzen, kijker. -e- 10 u. ter plaatse.

Plantenwerkgroep Lier. Forrières. Voorjaarsflora bos- en weiland. -v- 7 u. station Lier. -l- A. De Jonghe. -m- laarzen, loep, flora's. -e- 17 u.

21

Antwerpen-Zuid. Congresuitstap. Domein van het kasteel Alden Biezen te Rijkhoven. -v- met eigen wagens om 7.30 u. aan het station Oude-God of om 9 u. kasteel Alden Biezen te Rijkhoven. -l- R. Vansevanant (tel. 457 97 51).

Brussel. Wielewaal symposium-tocht te Alden Biezen. Zie het maandblad. Voor verdere inlichtingen/afspraken zich wenden tot L. Mertens (02/524 28 52).

Lier. Deelname aan Congresuitstappen te Alden Biesen. -v- station Lier om 7.30 u. Verdere info: M. Vermeylen (03/481 94 79). -m- laarzen, knapzak.

Maasland. Voormiddagtocht in Alden Biezen. Biezenpad. -v- markt Maasmechelen om 7.30 u. -l- Marc en Gilbert. -e- 12 u.

25

Brugge. Avondwandeling naar Bloemendale en het Boompje (Sint-Andries). "Avondserenades met verrassende wendingen". -v- station Brugge om 19 u. -l- F. De Scheemaeker. -m- laarzen, vogelgids. -e- zonsondergang.
Gent. Plantenstreeptocht rond het Boeregem kasteel, De Pinte. -v- Rest. "De Klosse", Steenweg Gent-Oudenaarde om 18.30 u. -l- J. Van Den Haute.

26

Antwerpen-Centrum. Avondwandeling in de omgeving van het schietveld te Brasschaat. Bijeenkomst kerk van Wuustwezel om 19.30 u. -l- R. Huysmans. -m- muggelmelk of alternatief is gewenst.

De Kieft. Nachtzwaluwentocht in de omgeving "Den Utrecht". -v- Ravels beneden aan de brug kant Ravels om 19 u. -l- T. Swannet. -m- verrekijker. -e- Ravels om 24 u.

Mandelstreek. Avondwandeling in de Gavers. -v- Polenplein te Roeselare om 19 u.

27

Denderland. Werkgroep Botanie: streeptocht. Inventarisatie kilometerhok E3 16 24, Mere-Haaltert: Gotegeem. -v- parking stedelijk kerkhof, Leo de Bèthunelaan te Aalst om 8.30 u. -l- P. Van den Bremt en L. Annaert. -m- flora's, loep, laarzen, kijker. -e- 12 u.

28

Aalter. Dagtocht naar Hensies en omgeving. -v- Rond Punt te Aalter om 7 uur. -l- E. Vanaelst.

Antwerpen-Zuid. Bos- en heidewandeling te Herentals. -v- met eigen wagens a/h station van Oude-God om 8 u. of om 8.30 u. Speelplein "Kruisberg" te Herentals. -l- K. Matthys en R. Vansevanant (457 97 57). -e- 18 u.

Beveren. Dagtocht naar Harchies. -v- 8 u. markt te Beveren (bushalte). -l- C. De Buyzer. -m- laarzen, verrekijker, boterhammen.

Brussel. Reservatenwandeling te Bornem. Bezoek aan het reservaatje 'Orchis'. -v- om 14 u. kinderboerderij te Bornem. Bereikbaar via oude baan naar Antwerpen via Boom. Baan naar Dendermonde. Eerst inrit naar Bornem nemen, door de stad heen de wijzers volgen naar de kinderboerderij. -l- K. Grolus, coörd.: R. Gielen (460 42 78). -m- laarzen.

Denderland. Deelname aan de monumenten- en landschappenwandeling te Aalst. Gidsen op de meest interessante plaatsen. -v- Belfort, Grote Markt Aalst tussen 13.30 en 15 u. Gratis brochure met wandelroute. -m- wandelschoeisel. Inlichtingen: M. De Wolf (053/77 01 72).

Kortrijk. Namiddagtocht Hemsrode en Boevelobos. Samenkomst om 14.30 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk en om 15 u. aan de kerk te Anzegem. -l- F. Vandorpe.

Lier. VWG uitstap naar de Eifel. -v- 6 u. station Lier. -l- R. Lenaerts. -m- dubbel lunchpakket, laarzen, drank, rugzak. -e- 20 u. Lier.

Midden-Limburg. Wandeling. -v- Massinweg te Stokrooi om 9 u. -l- R. Jacobs. -m- laarzen.

Midden-Limburg. Wandeling in de Laambroeken. -v- C.C. Termolen te Zonhoven. -l- H. Pluymers. -m- laarzen.

Midden-Limburg. Familiewandeling als afsluiting van de cursus Natuur in zicht. Samenkomst aan het C.C. Termolen te Zonhoven om 14 uur. -l- F. Van Brabant.

Mol. Namiddagwandeling door staatsdomein De Most te Balen o.l.v. boswachter M. Van Bugghenhout. -v- Café Kopkit (op de Keiheuvel te Balen-Wezel) om 14 u.

Nationale Werkgroep Botanie. Omgeving van Vorst-Kempem (Veerle) in de vallei van de Kleine Laak. -v- kerk van Eindhout (afrit 24 op E313) om 9 u. -l- R. Michiels. -m- flora's, loep, laarzen. -e- 17 u.

Ninove-Geraardsbergen. Vroegochtendwandeling in het Raspaillebos te Galmaarden gevolgd door ontbijt. -v- café 'Uitkijktoren' te Galmaarden (Bosberg) omstreeks 5.30 u. -l- L. Van Der Trappen en H. De Kegel. -m- laarzen en kijker. -e- 8.30 u. (zonder ontbijt)

Noorderkempen. Daguitstap naar Mol en omstreken. -v- Essen-kerk om 8 u. (eigen wagens). -l- J. De Schepper. -m- laarzen. -e- 18 u.

Schelde-Leie. Busuitstap naar Roosendaal en omgeving. Voormiddag: Wouwse plantage. Namiddag: Molenbeekdal. Inschrijven bij J. Vanheuserwijn en dit tot volzetting van de bus (091/84 43 82).

Voorkampen i.s.m. Brechtse Heide. Plantenuitstap naar het Rivierenhof te Deurne. -v- gemeentehuis Schilde om 18.15 u., ingang Rivierenhof (Ruggeveldlaan) om 19 u. -I- A. & J. Ganses.

JUNI

Aalter. Determeren van nachtvlinders. -v- Oostmolen-Noord te Aalter. Verzamelen om 22.30 u. aan het Veer. -I- O. Van de Kerckhove en M. Van Opstaele. -e- Oostmolen-Noord, ongeveer om 00.30 u.

Brugge. Fietstocht langs Oostendse vaart. Studie van flora en fauna. -v- Scheepsdalebrug 13.30 u. -I- F. De Scheemaeker. -m- flora, vogelgids, laarzen. -e- 18 u.

Mandelstreek. Avondwandeling te Zedelgem met bezoek aan de tuin van Mevr. Vandermaele en Vloethemveld. -v- Polenplein te Roeselare om 19 u.

Netevallei. Neteling. Maandelijks dia- en praatavond. E. Vermandel, coördinator van het trekvinderonderzoek, brengt ons een boeiende avond met dia's en uitleg over de meest in onze streek voorkomende trekvinders. Een proefopstelling met de lichtvlinder voor het vangen van nachtvlinders zal gebeuren, waarna de behaalde resultaten worden besproken. Aanvang: Lokaal Leopoldie 81 (oude jongensschool) te Hallaar om 20 u.

Westland. Avondwandeling naar de kleiputten van Ploegsteert. -v- 19 u. markt Ieper. 19.15 u. Soc. centrum steenbakkerij Ploegsteert. -I- J. Tahon. -m- verrekijker.

Lier. PWG Wechelderzande, Visbeek Palingloop. Inventarisatie hok C5 51 23. -v- station Lier 8 u. afrit nr 21 autostrade E34 9 u. -I- A. De Jonghe. -m- knapzak, laarzen, loupe, flora's, drank.

Turnhout. Busuitstap "Fond du Lefte" en de benedenloop van de Lesse (Dinant). Vooraf contact opnemen met Gilbert Loos (014/41 21 16) voor 25 mei. -v- 6.50 u. verkeerslichten gemeentehuis Oud-Turnhout, 7 u. parking Warande (Turnhout), 7.10 u. Beerse-centrum (kerkplein). -I- D. Geysels en L. Van Gompel. -m- goed schoeisel en knapzak. -e- 19 u.

Antwerpen-zuid. Autocartocht: Naardermeer en Vechtplassen. Wie mee wil stort vóór 28 mei 1989 een bedrag van 330 F. 290 F. of 250 F. op PCR 000-0178083-88. -v- om 7 u. a/h station van Oude-God. -I- L. Van Schoor tel 353 09 77 en H. Waterschoot tel 887 23 66. -m- laarzen of waterdicht schoeisel, kijker, flora, vogelgids en 10 gulden per persoon (ter plaatse dor iedere deelnemer te betalen) voor bezoek Naardermeer. Einde 19 u.

Brussel. Voormiddag in het domein Revelingen bij Alsemberg. Verkenningstocht met aandacht voor fauna en flora. -v- om 09.00 u. kasteel De Jonge d'Ardooye. Via snelweg naar Mons, afrit 15, door Dworp, in Alsemberg op hoek met meubelzaak Vastiau-Godeau rechts naar Braine, een 500 tal meter links ingang naar kasteel. -I- M. De Coninck tel. 02/460 24 12. -m- laarzen met: !stadschoenen!
Demer en Dijle. Excursie in het Torfbroek te Berg. -v- kerk Berg om 9 u. -I- W. Bastiaens. -m- laarzen, eventueel veldgidsen en kijker. -e- ± 12 u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling. -v- cafeteria Osbroekstadion, Burg. F. Blanckaertdreef te Aalst om 10 u. -I- W. Roggeman, ornitholoog. -m- laarzen en kijker. -e- 12 u.

Denderland. Deelname aan de Daenswandeling n.a.v. het Priester Daensjaar te Aalst (langs stadspark Osbroek, Nieuwerkerken en Hofstade). -v- Grote Markt Aalst om 10.30 u. (20 km.) en om 14 u. (10 km.). -I- toeristische en natuurgidsen. -m- wandelschoeisel, picknick, (20 km.). Inlichtingen: M. De Wolf (053/77 01 72).

Denderland. Geleid bezoek aan het reservaat van Harchies (Henegouwen). -v- kerk van Pommeroeul om 9.45 u. (nabij afrit 26 van de E19, op 15 km. ten W van Mons). -I- plaatselijke gids van het K.B.I.N., beheerder van het reservaat. -m- laarzen, wandelschoenen, picknick. Nadere info: N. De Meester (052/21 09 21).

Gent. Jaarlijkse bustocht naar de Ardennen Streek van Dinant: Champalle, Poilvache. -v- zie Parus. -I- E. Van Renterghem. -m- picknick, veldgidsen, kijkers.

Kortrijk. Bustocht naar Frans-Vlaanderen. 450 F. per persoon. Studenten 350 F. Storting: Wielewaal afdeling Kortrijk 462-7259741-65 p.a. Ter Houde 57/ 8591 Moen-Heestert. -v- 7 u. kerk Kuurne centrum, 7.15 u. hallen Kortrijk. Laarzen, verrekijker, picknick mee te brengen. Gids ter plaatse met assistentie van Y. Feryn, J. Staelens en D. Dubois.

Leuven. Dagtocht met eigen wagens naar Harchies. -v- 8.30 u. aan station Leuven. -I- S. Nelissen.

Lier. Uitstap Hooiendonkse beemden en Zoerselbos te Zoersel. -v- 13.30 u. station Lier. 14.00 u. boshuisje Zoersel. -I- Y. Peeters. -m- laarzen.

Midden-Limburg. Dauw wandeling op Meylandt te Heusden. -v- Kasteel Meylandt om 6 u. -I- Karel Borghs.

Mol. Daguitstap naar de Landschotse Hei en landgoed Den Utrecht (Lage-Mierde — NL). -v- Abdij Postel om 8 u. Eigen vervoer. -I- F. Vreysen en J. Wijnants. -m- knapzak, kijkers en veldgidsen.

Ninove-Geraardsbergen. Ekskursie in Boelarebos te Geraardsbergen. -v- aan het sanatorium, Hoge Buizemont te Geraardsbergen om 14 u. -I- W. Boonen. -m- laarzen en kijker. Einde 16.30 u.

Netevallei. Vroegochtendwandeling. Langs de boorden van de Nete vertrekken we voor de derde vroegochtendtocht richting Itegem. Onderweg hopen we Roodborstapuit, Blauwborst... te zien en te horen. -v- Netebrug Lodijk (Wiekevorstse stwg) om 6 u. 's morgens. -I- S. Wuyts. -m- verrekijker, laarzen. -e- Lodijk om 11 u.

Klein-Brabant. Naar de plantentuin te Meise. -v- fietstocht: Bornem kinderboerderij 9.15 u., Puurs kerk 9.45 u., Liezele kerk 10.00 u. -I- M. Van Linthout en G. Hielegems. Met eigen wagens: Meise: parking aan autostrade. Vertrek wandeling plantentuin 13.30 u.

Krekenland. Halve dagtocht naar Eksaarde-Sinaai. -v- markt te Assenede om 8 u. -I- R. De Smet. -e- rond de middag.

Meetjesland. Vroegmorgenwandeling aan de Meetjeslandse kreken. -v- markt te Eeklo om 5 u. -I- G. Schuermans en E. Colpaert.

Schelde-Leie. Natuurwandeling te Brakel. -v- rond punt te Brakel om 14 u. -I- E. Saveyn. -e- 17.30 u.

Turnhout. Geleide wandeling Weelde-statie (Turnhout). -v- ingang reservaat (steenweg op Zondereigen) 14 u. -I- G. Loos en L. Van Gompel. einde 17 u. (ter plaatse).

Westland (samen met afdeling Waregem). Bustocht naar de Boulonnais. v.m. voorjaarsbloei in het kalklandschap, n.m. duin- en strandwandeling - Ambleuse. -v- 8 u. markt Ieper. -I- F. Boury. Inschrijven bij E. Vanhee (056/51 17 84). Slechts 26 plaatsen beschikbaar! Prijs: 250 F.

Wielewaal. Zuid-Limburg. Geleide natuurwandeling in het natuurreservaat 'De Kevie' - Tongeren o.l.v. B. Odeur en C. Moens. Samenkomst om 14 u. a.d. St.-Lutgardiskerk te Tongeren.

Zwalmvallei. Bezoek aan imker. Afspraak met de fiets op de markt te Zottegem om 14 u. -I- P. Rouchhout. -m- goed humeur en zon.

Gent. Plantenstreeptocht rond het kasteel van Zwijnaarde. -v- aan de ingang in de J. Schayckstraat om 18.30 u. -I- J. Van Den Haute.

Demer en Dijle. Algemene ledenvergadering. Plaats: Café 't Moleken, Haachtsebaan 1, Keerbergen om 20 u. Inlichtingen: W. Bastiaens, tel. 016/60 37 56.

Gent. Nachtzwaluwentocht en avondwandeling in de bossen van Moerbeke. -v- aan het schoolmuseum op het St. Pietersplein om 19.30 u. -I- J. Van De Steen. -m- kijkers, veldgidsen.

Mandelstreek. Avondwandeling te Aalter. -v- Polenplein te Roeselare om 19 u.

Kortrijk Late avond- en nachtocht naar enkele interessante biotopen in onze streek. We verzamelen om 21.30 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk. -I- Y. Feryn. Einde van de tocht rond 1.30 u.

Mechelen Op zoek naar de nachtzwaluw rond de Lage-Mierde. -v- station NMBS-Mechelen 15.30 u. -I- Smets. -e- 24 u. station NMBS.

Nationale werkgroep Botanie Gevarieerd terrein met bos, spoorweg, moeras en weide. -v- kerk van Landskouter (afrit Wetteren op E40). -I- K. Verhoeven. -m- flora's, loep, laarzen. Einde 17 u.

Antwerpen-Zuid Bezoek aan de Malpie en omgeving. Kadervorming: thema: Russen en Cypergrassen. -v- met eigen wagen a/h station van Oude-God om 8 u. of om 9 u. op de parking Malpie. -I- A. Deceuninck, tel. 449 46 56 en A. Wuyts, tel. 449 99 11. -m- kijker, loep. -e- 18 u.

Beveren Dagtocht naar Virelles. -v- 8 u. markt te Beveren (bushalte). -I- C. De Buyzer. -m- laarzen, verrekijker, boterhammen.

Brugge Bustocht naar de Zwarte beek (Beringen-Koersel) voor 2 juni inschrijven op rek. 380-0806321-31: volw. 450 F. Stud. 300 F. -v- station Brugge 07.30 u. -I- G. Orbie en plaatselijke gids. -m- excursieklédij, picknick, kijker, laarzen. Einde 20 - 21 u.

Denderland Werkgroep Botanie: streeptocht inventarisatie kilometerhok E3 17 21, Haaltert - Briel. -v- parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan te Aalst om 8.30 u. -I- P. Van Den Bremt en L. Annaert. -m- flora's, loep, laarzen, kijker. -e- 12.00 u.

Denderland Vogels in de Vlassenbroekse polder (Dendermonde). -v- kerkje Vlassenbroek om 14 u. -I- F. Schoeters. -m- kijker, stevig wandelschoeisel. -e- 18 u.

Lier Uitstap naar Biesbosch wandeling en boottocht. -v- 8 u. station Lier. -I- E. Lambrechts, info 03/480 61 78. Leden van W. A. Lier hebben voorrang. Max. 25 deelnemers.

Meetjesland Insectentocht naar de Lembeekse bossen. -v- markt van Eeklo om 8.30 u. -I- R. Dall'Asta. -m- insectengids.

Merelbeke Familie-uitstap in de Zwalmstreek. -v- 14 u. Merelbeke-centrum of 14.30 u. Roborst-kerk. -I- F. De Sutter. -m- laarzen en verrekijker.

Midden-Limburg Wandeling op Kolveren. -v- Kapel ten Eikenen Zonhoven om 9 u. -I- J. Van Bockrijck. -m- laarzen en kijker.

Netevallei Kruiskensberg. Maandelijks natuurwandeling in en rond het natuurgebied Kruiskensberg te Bevel. -v- kapelletje op Kruiskensberg om 14.30 u. -I- C. Segaert. -m- laarzen, verrekijker. -e- kapelletje rond 16.30 u.

Schelde-Leie Natuurwandeling te Petegem met bezoek aan het reservaat De Langemeersen. -v- kerk Petegem om 14 u. -I- P. Cardon. -e- 17.30 u.

Voorkempem i.s.m. Brechtse heide Bezoek aan de plantentuin te Meise. (eigen wagens) voormiddag: serre, namiddag: tuin. -v- 8.30 u. gemeentehuis Schilde. 9.30 u. ingang plantentuin Meise. Inkom: volwassenen 50 F., kinderen 25 F. -I- plaatselijke gids.

Gent Plantenstreeptocht rond de parking op E40 te Wetteren. -v- parking Shell op E40 Wetteren richting Brussel om 18.30 u. -I- J. Van Den Haute.

Mandelstreke Avondwandeling in het reservaat te Ploegsteert. -v- Polenplein te Roeselare om 19 u.

Turnhout & De Kieft Ransuiletocht omgeving De Melle en de Tikkebroeken. -v- Beerse-Centrum (Kerkplein) om 19.45 u. - Oud-Turnhout gemeentehuis om 20 u. -I- M. Smets. -e- 00 u. (ter plaatse).

Westland Avondwandeling in het Kasteelpark van Elverdinge. -v- markt Ieper om 19 u. stipt. -I- V. Priem.

Antwerpen-Zuid Kadervorming. Themawandeling: Grassen in ons natuurreservaat Fort 7 te Wilrijk. -v- aan de ingang Fort 7, Legerstr. 40, Wilrijk om 9 u. -I- H. De Meulder (tel. 830 13 87) en H. De Ceulaer (tel. 844 24 38). -m- loep en flora's. -e- 12 u.

Kortrijk Avondwandeling in de omgeving van Moen. We verzamelen om 18 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk en om 18.15 u. aan de kerk van Knokke-Zwevegem. Gids: J.M. Cottyn. -e- rond 22 u.

Plantenwerkgroep Lier Omgeving Briquemont (nabij Ciergnon) J6 13 24. -v- station Lier om 7 u. -I- A. De Jonghe. -m- laarzen, loep, flora's. -e- 17 u. ter plaatse.

Aalter Dagtocht naar het Nederlandse Voorne (Provincie Zuid-Holland). Op zoek naar orchideeën. -v- Urseldorp om 7 u. -I- E. Vanaelst, C. Vervaecke.

Mandelstreke Namiddagwandeling te Bray-Dunes. -v- Polenplein te Roeselare om 13 u.

Mol Excursie in Wielewaalreservaat De Biezenhoed (Meerhout) en door de Swinnebroeken. -v- kerk Meerhout-Zittaart om 14 u. -I- conserv. W. Stevens. -m- kijkers en laarzen.

Maasland Voormiddagtocht "De Kevie", Tongeren. -v- markt Maasmechelen om 7.30 u. -e- 12 u.

Netevallei Averegtenwandeling. Maandelijks wandeling in wandelbos De Averegten te Hallaar. -v- grote parking Boonmarkt om 10 u. -I- D. Van Tricht. -m- laarzen, verrekijker. -e- parking om 11.45 u.

Noorderkempem Voormiddagwandeling in Vierselhof. -v- Essen-kerk om 8 u. (eigen wagens). -I- W. De Bock. -e- 13 u.

Schelde-Leie Natuurwandeling te Heurne met bezoek aan de Snippenweide. Achteraf barbecue met worst. Inschrijven noodzakelijk! (091/84 43 82) (voor 1 juni 89). -v- kerk Heurne om 15 u. -I- G. Mornie & J. Vanheuvenswyn.

Westkust "Fonteinjes" te Blankenberge en Achterhaven te Zeebrugge. -v- Hotel Nordic te Blankenberge om 10.30 u. en kerk van Dudzele om 14.30 u. -I- respectievelijk J. Van Gompel en G. Orbie. -m- laarzen en kijker, eventueel picknick.

Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem Plantenuitstap naar de Kesselse Heide. -v- gemeentehuis Schilde om 18.30 u. of brug over Netekanaal (Goormans) richting Nijlen om 19 u. -I- T. Arts.

Brugge Vleermuizenocht. Avondwandeling Rijckvelde. -v- station Brugge om 19 u. -I- R. Van Torre, G. Orbie. -m- vogelgids, zoogdierengids, kijker. -e- 23 u.

Denderland Fietstocht tussen Dendermonde en Wetteren via Berlare, 45 km. -v- Scheldebrug tussen Schoonaarde en Berlare om 10 u. -I- F. Schoeters en N. De Meester. -m- picknick, kijker. -e- 17 u. aan het vertrekpunt.

Lier VWG-vergadering om 20 u. in het clublokaal.

Nationale Werkgroep Botanie Vrieselhof en de Schijnvallei. -v- parking Vrieselhof tussen Oelegem en Schilde (staat aangeduid met wegwijzers) afrit 19 op E34 om 9 u. -I- A. Jacobs. -m- flora's, loep, laarzen. -e- 17 u.

Turnhout Libellenuitstap naar De Maat en De Wurft te Mol. -v- parking De Warande, Turnhout om 8.30 u. of Brug 2, Mol om 9 u. -I- M. Van Mierlo. -e- 17 u. ter plaatse.

Antwerpen-Centrum Uitstap naar het land van Waas. Voormiddag: de Kreek van Salegem -Namiddag: De Stropersbossen te St. Gillis-Waas. Bijeenkomst: Noorse Kerk, Grote Tunnelplaats te Antwerpen om 8.45 u. -I- J. D'Hollander. -m- picknick niet vergeten.

Antwerpen-Zuid St. Jacobs wandeling te St. Pieters Rode. Vertrek om 8 u. met eigen wagens a/h station van Oude God. -I- K. Matthys en J. Antoni (tel. 440 57 28). -e- 18 u.

Denderland Werkgroep botanie: inventarisatie kilometerhok D3 56 31, Zonnegem-Hoeksken. -v- parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan te Aalst om 8.30 u. -I- P. Van den Bremt en L. Annaert. -m- flora's, loep, laarzen, kijker. -e- 12 u.

Denderland Beheerswerken in de Wellemers (maaien en afvoeren maaisel). -v- café Den Hert (kruispunt Stwg. op Ninove met Wellemersstraat te Welle) om 9 u. -I- beheerswerkgroep (tel. 053/21 36 86). -m- picknick, aangepaste kledij, eventueel gereedschap. -e- 17 u.

Gent Dagtocht naar Turnhoutse Kempem. Voormiddag: De

Tikkebroeken - namiddag: De Liereman. -v- aan het Schoolmuseum op het St. Pietersplein om 8 u. -l- D. Danhieux en gidsen ter plaatse. -m- picknick, laarzen, veldgidsen, kijkers.

Klein-Brabant. Busuitstap naar het Hageven. -v- Romeo, Rijksweg Bornem om 7.15 u. - Peleman Rijksweg Puurs om 7 u. -l- K. Daelemans. Inschrijven tot 11/6 (tel. 03/889 22 25).

Kortrijk. Dagtocht met picknick. Orchideeëntocht in het duingebied van De Panne en Bray-Dunes. We verzamelen om 8 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk. -l- D. Dubois.

Land van Waas-Zuid. Bustocht naar Felenne en omgeving. Inschrijven noodzakelijk. 400 F op rekeningnr. 789-5363296-87 van De Wielewaal Land van Waas-Zuid p.a. Heirbaan 140, 2720 Burcht. -l- E. Thoen.

Mechelen. Wandeling in het Zammelsbroek. -v- station NMBS om 8 u., kerk van Zammel om 9 u. -l- Bergmans. -e- Zammel om 12 u., station NMBS om 13 u.

Meetjesland. Planten van berm en sloot op het grondgebied van Zomergem. -v- markt van Eeklo om 13.30 u. -l- Dr. J. Van Wouterghem.

Midden-Limburg. Wandeling. Vertrek om 14 u. aan kerk van Eversel. -l- E. Ceyssens.

Schelde-Leie. Natuurwandeling te St. Goriks-Oudenhove op het Mijnerwerkerspad. -v- parking Mijnerwerkerspad in de Slijpstraat (nabij Bostmolen te Roborst). Begin om 14.30 u. -l- K. Vandenbergh. -e- omstreeks 17.30 u.

Zwalmvallei. Mijnerwerkerspad. Speciale aandacht voor bermvegetatie en hun beheer. Afd. Schelde-Leie is ook uitgenodigd. Samenkomst aan het Mijnerwerkerspad om 14.30 u. -l- K. Vandenbergh.

27

Gent. Plantenstreeptocht rond het Spaarbekken te Kluizen. -v- kerk van Kluizen om 18.30 u. -l- J. Van Den Haute.

JULI

Brugge. Dagtocht naar kleiputten van Ploegsteert met deelname aan natuurkuis (ingericht door afd. Ieper). -v- station Brugge om 9 u. -l- G. Orbie. -m- picknick, natuurgidsen, excursiegereed. -e- 20 - 22 u.

Denderland. Beheerswerken in de Wellemeersen (maaien en afvoeren maaisel). -v- café Den Hert (kruispunt Stwg. op Ninove met Wellemeersenstraat te Welle) om 9 u. -l- Beheerswerkgroep (tel. 053/21 36 86). -m- picknick, aangepaste kledij, eventueel gereedschap. -e- 17 u.

Leuven. Nachtzwaluwen te Eksel; verplaatsing met eigen wagens. -v- Leuven station om 21 u. -l- een gids uit de streek. -e- ver na middernacht.

Zuid-Limburg. Beheerswerken in de Kattenberg o.l.v. J. Vandebroek en J. Castro. Samenkomst: De Kimpel te Bilzen om 8 u. Indien mogelijk meebrengen: hark, zeis, riek.

2

Antwerpen-Zuid. Bezoek aan de Zegge en de heemtuin van A. Cools. Wie mee wil stort voor 15/6 50 F. op pcr 000-0178083-88. -v- met eigen wagens aan het station van Oude God om 8 u. of om 9 u. Roerdompstraat te Geel. -l- W. Boeykens (tel. 455 00 50) en A. Wuyts (tel. 449 99 11). -m- laarzen, goede kijker, picknick, drank. -e- 17 u.

Denderland. Dagtrip naar het krekengebied van Assenede (de Grote en de Rode Geul en de Grote Kil). Partikuliere wagens. -v- station Aalst om 9 u., kerk Assenede om 10.15 u. -l- P. Van den Bremt, bioloog. -m- picknick, kijker. -e- 17 u. ter plaatse.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling. -v- cafetaria Osbroekstadion, Burg. F. Blanckaertdreef te Aalst om 10 u. -

-l- P. Tolleneer. -m- laarzen en kijker. -e- 12 u.

Lier. Plantenwerpgroep. De Goren te Hulshout. Bos-en landbouwgebied, natte heide D5 15 12. -v- station Lier om 8.30 u. - kerk Hulshout om 9 u. -l- A. De Jonghe. -m- laarzen, loop, flora's. -e- 17 u.

Mandelstreek. Bezoek aan de tuinen in Walcheren. -v- Polenplein te Roeselare om 7 u.

Turnhout. Geleide wandeling Frans Segersreservaat (Turnhout). -v- ingang reservaat om 14 u. -l- R. De Prins & J. Lauwers. -e- 17 u. ter plaatse.

Westland. Daguitstap naar zee. Voormiddag: Bray-Dunes, namiddag: Westhoek De Panne. -v- markt Ieper om 8 u. Eigen vervoer. -m- picknick.

Zuid-Limburg. Wandeling in de Krombeekvallei o.l.v. G. Van Damme en L. Merken. Samenkomst: Dorpsplein (kerk) te Mopertingen om 14 u.

4

Denderland. Grasseninitiatietocht in het Osbroek. -v- parking Burg. Blanckaertdreef (zijstraat van de Parklaan) te Aalst om 19 u. -l- Werkgroep Bomen Park Osbroek. -m- flora's, loop, laarzen. -e- 22 u.

6

Gent. Plantenstreeptocht in dorp en park van Evergem. -v- kerk van Evergem om 18.30 u. -l- J. Van Den Haute.

7

Brugge. Studie van de muurvegetaties op de Brugse reien. -v- station Brugge om 19.30 u. -l- P. Keirsebilck, H. Lecomte. -m- loop, flora. -e- 22.30 u.

8

Denderland. Beheerswerken in het Wielewaalreservaat Kravaalbos. Praktische informatie: contacteer de conservator F. Van den Bergh, (052/35 64 29).

Nationale Werkgroep Botanie. Weilanden, sloten en oude turfputten. -v- kerk van Meer (afrit 1 op E19). -l- J. Pinseel. -m- flora's, loop, laarzen. -e- 17 u.

9

Aalter. Plantenwandeling langs de Krinkeldijk te Oostkerke. -v- garage Lambrecht Knesselaere om 13.30 u. -l- K. Vervarcke. -e- Knesselaere.

Antwerpen-Centrum. Rondzwerven in de omgeving van Westerlo (dagwandeling). Bijeenkomst: kerk van Westerlo om 9.30 u. -l- K. Labens. -m- picknick.

Antwerpen-Zuid. Bezoek Baksteenmuseum en kleiputten Niel. -v- met eigen wagens a/h station Oude-God om 9 u. of om 9.15 u. parking Delhaize, Boomsestwg. te Reet. -l- H. De Ceulaer (tel. 884 24 38 en F. De Cock (tel. 828 23 37). -m- laarzen, kijker, loop en natuurboeken. Ter plaatse per deelnemer 30 F. te betalen. -e- 17 u.

Denderland. Beheerswerken in het Wielewaalreservaat Kravaalbos. Praktische informatie: contacteer de conservator F. Van den Bergh (052/35 64 29).

Denderland. Werkgroep botanie: streeptocht: inventarisatie kilometerhok D4 4234, Baardegem-Bareel. -v- parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan te Aalst om 8.30 u. -l- P. Van den Bremt en L. Annaert. -m- flora's, loop, laarzen, kijker. -e- 12 u.

Klein-Brabant. Inventarisatie natuurreservaat "Orchis", planten. Bijeenkomst: Orchis Boskant om 9 u. -l- conservator K. Grolus. -m- loop, plantengids en laarzen. -e- rond 12 u.

Mol. Fietstocht van Sas 3 naar de Riebos en terug over de Blauwe Kei met alle aandacht voor de zomerse natuurpracht. -v- Brug Sas 3 (weg Mol-Postel) om 14 u. -m- degelijke fiets en kijkers.

Ter voorbereiding van het Wielewaalcongres (24.09.89). Wandeldag in

Zuidoost – Limburg op zondag 21 mei.

Alle deelnemers komen samen in het domein van Alden Biesen om 9u. Zij zullen zowel in de voor- als de namiddag een geleide wandeling maken van een vijftal kilometers.

's Middags kan in het kasteel een broodmaaltijd genomen worden aan 180 F. (broodjes, 3 soorten beleg, koffie of thee). Het spreekt vanzelf dat ook mag gebruik gemaakt worden van eigen lunchpakket.

Zij die wensen gebruik te maken van de 'broodmaaltijd' dienen vóór 15 mei in te schrijven op rek.nr. 000.0170273.38 van Wielewaal Zuid-Limburg, Bergstraat 53, 3730 Hoeselt.

De deelnemende Wielewalers kunnen voor hun twee (eventueel één) wandelingen kiezen uit de volgende 3 tochten :

- Het Biesenpad.

Leiding : Odilon Comhair, Jos Vandormael, Jaco Vangronsveld en Lutgarde Mercken.

Deze wandeling vertrekt in Bilzen, volgt de Demervallei langs een prachtig Park, de Katteberg en komt dan tussen de vruchtbare akkers en hoogstamboomgaarden van het domein van Alden Biesen. Na even kennis gemaakt te hebben met het kasteel, wordt deze wandeling afgesloten in de romantische Engelse tuin.

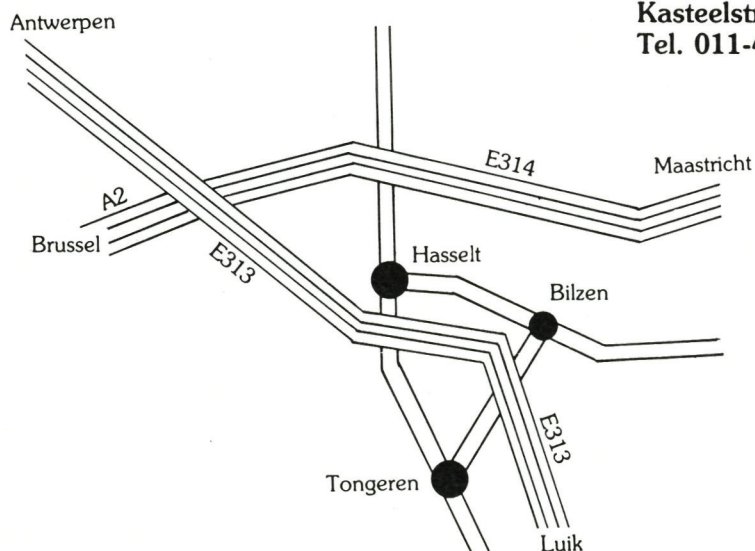
- De Sint-Pietersberg.

Leiding : Louis Smeets, Henri Vertessen, Jean Castro en Benny Odeur. Zij die deze wandeling verkiezen zullen zich een tiental kilometers dienen te verplaatsen (per auto) om te Kanne, het witte dorpje op de grens met Nederland, uit te komen. Zij zullen kennis maken met de typische fauna en flora van een krijtlandschap.

Landcommanderij Alden Biesen

Kasteelstraat 6, B-3744 Bilzen-Rijkhoven
Tel. 011-41.39.13

- De Voerstreek.

Leiding : Jan Gabriëls, Jos Vandebroek, Serge de Schaetzen en Carine Moens.

Dat deze streek buiten zijn politieke geladenheid nog iets anders te bieden heeft, weet natuurlijk iedere Wielewaler. Het glooiend landschap, met zijn pitoreske dorpjes, hellingbossen, hoogstamboomgaarden en steeds wisselend landschap, is een vernieuwde kennismaking meer dan waard.

Wij besluiten deze wandeldag omstreeks 17u in het domein van Alden Biesen met een streekbiertje, een geurende kop koffie of een lekkere ijscrème. De keuze is aan U !

Waar wij te gast zullen zijn ...

De voormalige landcommanderij Alden Biesen, thans het Provinciaal Cultureel Centrum van Limburg.

Alden Biesen is ontstaan als vrome middeleeuwse bedevaartplaats. Door een schenking van de graaf van Loon en zijn zuster, de abdis van Munsterbilzen, werd het domein in 1220 onder de hoede geplaatst van de Duitse ridderorde, de Teutonen.

Dank zij deze adellijke ridders, met een wereldse én een geestelijke functie, groeide het kasteel uit tot de belangrijkste landcommanderij in het Maas- en Rijngebied.

Na de Franse Revolutie (1789) kwam ook dit domein in privaat bezit. De last van het onderhoud van zo een enorm complex bleek ook hier de draagkracht van een familiaal vermogen te overstijgen. Het verval was ingetreden en mondde in maart 1971 uit in een enorme brand.

Het Rijk en het Provinciebestuur van Limburg kochten respectievelijk het gebouwenpatrimonium en het omringende domein aan. Weldra startte de restauratie die heden haar voltooiing nadert.

Nadat het kasteel enige jaren dienst deed als Cultureel Centrum van de Vlaamse Gemeenschap, fungeert het thans als Provinciaal Cultureel Centrum van Limburg.

Dit prachtig domein is gelegen in vochtig Haspengouw, aan de rand van de Demervallei te Bilzen, meer bepaald in de deelgemeente Rijkhoven. De burcht is omgeven door een karakteristiek landschap, bestaande uit boomgaarden, dreven en een romantische Engelse tuin. Dit alles ligt ingebed tussen vruchtbare akkers, doorsneden met enige zeer typische holle wegen.

Maar ook hier strekt de octopus van de geïndustrialiseerde landbouwbedrijven zijn vangarmen uit. Ruilverkaveling, vermessing, ontwatering, nivelering, pesticiden, monocultuur en kaalkap zijn ook in dit gebied bestaande gevaren voor dit rustig en prachtig historisch erfgoed.

Odilon Comhair.

WIELEWAALGIDSEN OP OMLOOP KLUISBERGEN

7 mei 1989

Voor de derde maal reeds verzorgen De Wielewaal en de Stichting Omer Watzegidsen de natuuranimatie tijdens de internationale wandelklassieker "Omloop Kluisbergen".

Volop interesse aan de natuurstands Foto: G. Mornie

Op een zevental plaatsen maken de duizenden wandelaars kennis met fauna, flora, geologie en zelfs archeologie van het Kluisbos.

Jong en oud zijn bijzonder geboeid bij het aanhoren van de natuurgids en bij het aanschouwen van de natuurstand. Het gegeerde wandelbrevet op de 10 en 25 km. wordt opnieuw een NATUURPOSTER nl. met afbeelding van de Dagpauwoog.

Start op 7 mei aan het Recreatieoord te Kluisbergen vanaf 8.30u.

Iedereen hartelijk welkom !

Robin Vanheeuverswyn

Themadag "Dispersieproblematiek in zoogdierpopulaties" te Brussel op 27 mei 1989

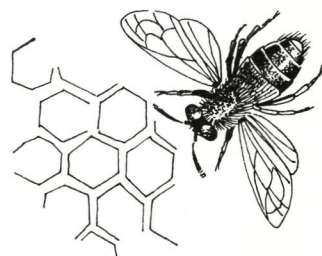
Sinds Darwin zijn evolutietheorie voorstelde, weten we dat soorten geen onveranderlijke eenheden vormen, maar onderhevig zijn aan de wetten van de evolutie. Het is bovendien duidelijk geworden tijdens de laatste decennia, dat ook de dynamiek van verspreiding en verdwijning van soorten zeer drastisch en snel kan beïnvloed worden door het menselijk toedoen. Of het nu gaat om de invasie van een exotische soort in een nieuw gebied, of het verdrijven van een inheemse soort uit haar oorspronkelijk woongebied, of de verspreiding van virale of andere epidemieën onder populaties van zowel mens als dier, de dynamiek hiervan blijkt telkens weer aan menselijke factoren onderhevig te zijn.

Daarom komt de problematiek van dispersie in dierenpopulaties en meer bepaald het dynamische aspect daarvan, meer en meer in de belangstelling te staan bij wetenschappers,

natuurbeschermers en beleids mensen. Het Vlaams Zoogdierkundig Overleg (VZO) samen met de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) houden een themadag rond deze problematiek op zaterdag 27 mei 1989 in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel.

We hopen op deze dag iets te leren over het mechanisme van de invasie van een exotische soort, over de verspreiding van hanta- en andere virussen onder knaagdieren, over de invloed van wegbermen op de verspreiding van kleine zoogdiersoorten, over de eigenaardige verplaatsingen van zeezoogdieren en vleermuizen, over de invloed van menselijk handelen op de verspreiding van hondsdoelheid enz...

Aan deze dag zullen zowel binnenlandse als buitenlandse sprekers hun medewerking verlenen. Alle geïnteresseerden zijn uiteraard welkom. De studiedag is gratis toegankelijk. Voor inlichtingen, contacteer W. Allaerts, Ridderstraat 208, 3000 Leuven (tel. overdag 016/ 21 58 04)

Werk op de Plank

1988 . . . een jaar "strepen" met de N W B

– 16 april ... het vroege voorjaar lokte ons naar Ternat, waar Marc Leten voor 28 plantenliefhebbers, twee kilometerhokken gekozen had. 's Voormiddags werd een prachtig moerasbos langs de E40 verkend. Massa's Dotterbloemen en hele velden Gele Lis vielen op. Na enig speurwerk werden eveneens Grote Keverorchis en Eenbes gevonden. In een iets droger bosje kleurden de Bosanemomen de bodem wit, terwijl de Wilde Hyacinten klaar stonden om dit tapijt een blauwe tint te geven. Na een picknick in een heerlijk lentezonnetje trokken we met de auto's naar Liedekerke ... maar de drukke te kruisen baan in Ternat en een slordige afspraak met de chauffeurs zorgde ervoor dat één auto met vier deelnemers – en welke ! – het spoor verloor ... Maar gelukkig was het nog niet volop de tijd van de zegges, nietwaar André ! Wél vonden we tapijten Daslook en een poeltje met Egelboterbloem, maar bij gebrek aan tijd moesten we de inventarisatie hier eerder onvoltooid beëindigen.

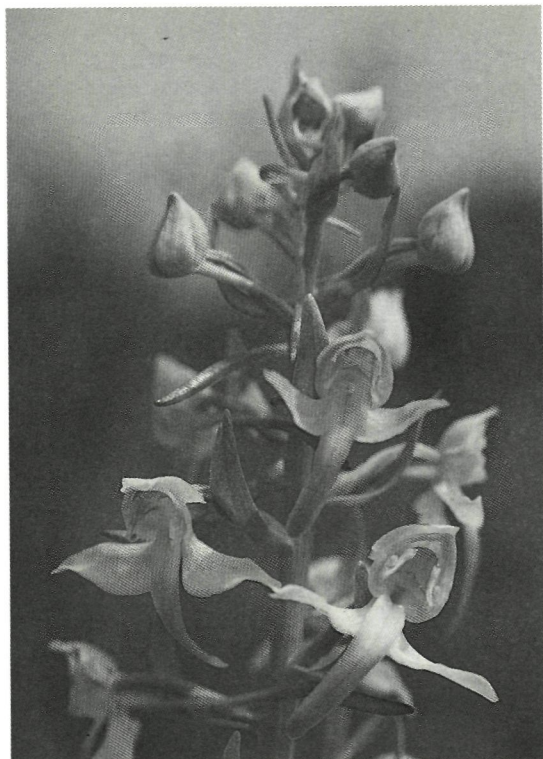
– Op 30 april zaten we in West-Vlaanderen, in Geluveld. De 16 dln. waren verrast door de mooi vonden in dit door botanisten miskende gebied dat Frank Coudron gekozen had. Iedereen keek ongelovig naar het smalle heischrale reepje middenin een weide met kwelzones : Dop- en Struikheide, Waternavel, Liggende Vleugeltjesbloem, Blauwe-, Tweekervig-, Pil-, Ster- en Hazezegge, Tormentil en Klein Bronkruid midden een weide vol Pinksterbloemen, Moerasmuur en Vlotgras zijn zeker niet meer alledaags. Elders zagen we nog Rueze- Bospaardestaart en Trosvlir. Negen Kramsvogels vlogen "tsjak-kend" rond; enkele Kneutjes zongen in een elzenkant; een Ransuil vloog op uit een dennebosje en een Levendbarende Hagedis zat te zonnen aan een bosrand ... Een geslaagde dag dus !

– Het Hemelvaartweekend wordt stilaan synoniem van een driedaags plantenkamp voor de

Herfsttijloos

Nat. Werkgr. Botanie. André De Jonghe loodste 16 dln. naar de jeugdherberg van Hollenfels in het Groothertogdom Luxemburg. Onder een stralend zonnetje beleefden we drie botanische hoogdagen : het schrale landweggetje met Verfberm, Gewone Vleugeltjesbloem, Geelhartje, Paardehoeftklaver, Zeegroene Zegge, Blauwe Zegge, Tandjesgras, Trilgras, ...; het extensief begraasde bosje met Mannetjesorchis, Bleek Bosvogeltje, Grote Muggenorchis, Bergnachtorchis, Elsbes, ...; de kwelweide vol Mannetjesorchis, Paardehaarzegge, Gewone Zegge, ...; de vondst van Grote Wolfsklauw in een oude groeve, ... geven een klein idee van al het moois dat we mochten zien. Maar ook dat wegluchtende Everzwijn, die schichtige Ree, De Hazelworm, de Rode en Zwarte Wouw en de vele

Bergnachtorchis

Buizerden, de talrijke zingende Kramsvogels, de Boomklevers, de Relmuis (of was het toch een Eikelmuis ?), de vele insecten en enkele mooie paddestoelen zorgden voor een ideaal natuurlijk kader en een welkome afwisseling tussen het botanisch inventariseren van 4 kilometerhokken boven en onder de cuestarand.

– Op 28 mei had Jos Monnens een uniek broedgebied vlakbij het geboortehuis van Ernest Claes in Zichem voor ons uitgekozen. Poelruit, Melkeppe, Wateraardbei, en Gewone Zegge kwamen er in ongekende aantallen voor. Opvallend waren de enkele tientallen exemplaren Lidrus met naast de eidelingse sporenaar ook nog enkele minisporenaartjes op de bovenste zijtakjes ! Zomp-, Blaas-, Tweerijige-, Haze-, Snavel- en Scherpe Zegge verheugden André. Zannichellia, Bleekgeel Blaasjeskruid, Kalmoes, Waterdriblad en andere mooie vondsten deden iedereen de natte voeten vergeten, want de tocht ontaarde soms, wegens de stortregens van de vorige dagen, in een sportieve prestatie, zoals door 30cm water waden, beekjes oversteken via wankale boomstambruggetjes ... of gewoonweg erover springen !

Om dan als contrast 's namiddags nog even een droog heidegebiedje en een woonwijk uit te

kammen, wat het totaal aantal soorten op meer dan 260 bracht !

– Jos Monnens en Piet De Becker verwelkomden 25 dln. op 11 juni in het BNVR reservaat "De Doodse Bemde" bij Leuven. Naast het uitgestrekte hooiweide- en rietvegetatiereservaat leverde dit zeer gevarieerde kilometerhok, met ook een bronbos en -beekjes, een spoorberm en de Dijleoevers, heel wat mooi vondsten : Blauwe-, Gewone-, Elze-, Snavel-, Blaas-, Moeras-, Bos-, Ijle-, Haze- en Tweerijige Zegge, Waterdriblad, Pijptorkruid, Schildereprijs, Paarbladig Goudveil, Gekroesd fonteinkruid, ... Ook de Kleine Akkerleeuweklauw werd gewaardeerd, en de bloeiende rozen kregen extra aandacht, wat een viertal "soorten" opleverde uit de groep "Hondsroos".

– Op 25 juni gidsten Chris De Caluwé en Luc Allemeersch 13 dln. in Maasmechelen. Kanaaloevers, het dorpscentrum van Vucht, oude Maasdijken, akkers en oude leemontginingsputten werden grondig verkend. Opvallend waren de graanakkertjes vol Slofhak of Windhalm en het veldje Italiaans Raaigras vol Herik... akkertjes van oud-mijnwerkers die geen gifspuit gebruiken zo te zien. Vooral de oude binnendijk en de leemputten waren floristisch interessant met Knautia, Marjolien, Rapunzelklokje, Wilde Reseda, ...

De determinatie van enkele distels leverde nogal wat moeilijkheden : de lengte van de stekels wees op Veeldoornige Distel, maar de beharing en de nerven van omwindsel en blad wezen op beide ondersoorten van de Kruldistel ! !

– 9 juli, begin van de "grote vakantie", files op de autostrades,... waarom dan eens geen kilometerhok met een verkeerswisselaar E40 – A17 erin, als studieobject kiezen ? Patrick Keirsebilck zorgde voor de nodige toelatingen en loodste de 21 dln. veilig over dit klaverblad. Drassig grasland, een rietmoerasje en de afwateringsbeken enerzijds, een schraal stuk grond van een verlaten asfalt- centrale bezaaid met brokken steen anderzijds, met als slot de randen van een kasteelbosje, zorgden voor meer dan 260 soorten, waarvan bijna de helft nieuw was voor dat uurhok van 16 km².

Hoe die Zeeraket op die asfaltcentrale beland is, was ons een raadsel !

– Op 6 augustus was het de beurt aan Karel De Waele om de vallei van de Molignée in Sosoye te verkennen. De 16 dln. merkten dat de gids pas uit de Alpen kwam, geen helling was hem te steil, zodat de tocht tot een ware bergexpeditie ont-aarde, met gehijg en glijpartijen van de ene boom naar de andere. Maar het hok werd grondig

verkend, elke biotoop kreeg zijn beurt : de rots-
wanden leverden Schubvaren, Rechte Beukva-
ren, Blauwe Sla, ...; de oude spoorweg bracht
zowaar Alpenandoorn; de steile hellingen be-
zorgden Tongvaren; de akkers en weiden erbo-
ven brachten Knikkende Distel en Blauw Walstro;
en in het heldere beekwater slingerde de Vlot-
tende Waterranonkel en op de oevers vulden
Dotterbloem, Bittere Veldkers en Paarbladig
goudveil het niet onaardige lijstje aan tot 338
soorten.

- Van Wallonië naar de kust : op 20 augustus
bezochten 16 dln. een kilometerhok in Stene. Dit
keer geen denderende plantenlijst : slechts 172
soorten vonden we langs de kreken, graan-,
vlas- en maïsakkers en de oude spoorbedding.
Maar toch waren Paul en André uiterst tevreden
met de vondst van Fijn Hoornblad, Gesteeld
Sterrekroos en Wilde Peterselie ! De eer van de
eerste vondst van Sikkeldruif in C1 kwam echter
onze gids Jacqueline Claerhout toe, die tijdens
de voorverkenning al haar flora's nodig had om
hem op naam te brengen.

- Na de vakantie, op 3 september, was Dré
Jacobs onze gastheer in het reservaat "De
Kuifeend" in Antwerpen. Tal van adventieve
soorten zoals Muurbloemmosterd, Zandteunis-
bloem, Smal Vlieszaad ..., inherent aan de braak-
liggende spoor- en opgespoten industrieterrei-
nen, kwamen op de lijst. André en Paul visten
vier soorten Sterrekroos op uit de poldergrachten
van dit waterrijke reservaat. De 23 dln. waren
uiterst tevreden met de reuzenoogst aanvullingen
voor de plantenatlas; niet minder dan 148 nieuwe
soorten voor dat uurhok van 16 km², waarvan
zelfs 9 aanvullingen voor het ganse kaartblad van
640 km² !!!

- Veertien dagen later, op 17 september dus,
inventariseerden 12 dln. o.l.v. Jos Monnens een
ander reservaat, nl. "De Langdonken" in Herselt.
Een zachte motregen kon de vreugde om de tal-
rijke mooie vondsten niet temperen : Oeverkruid,
Drijvende Waterweegbree, Spaanse Ruiter, Vlot-
tende Bies, Veelstengelige Waterbies, Teer
Guichelheil, e.a. juweeltjes van dit plassenrijke
gebiedje in de Antwerpse Kempen zijn immers
geen alledaagse verschijningen. Wel was heel
wat afleidingstactiek nodig en heel wat voeder-
gewas om een territorium bewust raspaard bezig
te houden aan de ene kant van een wei, terwijl
Ward en André aan de andere kant een weide-
plas uitkamen. Maar hun oogst was indruk-
wekkend en hun moed en zelfopoffering was
nodig om misverstanden uit de wereld te helpen
in verband met de ware identiteit van het Dui-
zendknoopfonteinkruid, dat zo gemakkelijk voor

Drijvend Fonteinkruid kan versleten worden.

- Op 1 oktober zat Karel De Waele vast in zijn
school, zodat André De Jonghe zijn taak in
Nivelée overnam... De kalkstreek biedt in deze
periode meestal een gevarieerde akkerflora.
Naast de "vaste klanten" werden eveneens
Kleine Wolfsmelk, Blauw Walstro, Spiesleeuwe-
bek, Akkerandoorn en Papaver x hungaricum,
een wel meer voorkomende bastaard tussen
Kleine en Gewone Klaproos, opgetekend. Een
groot, half-open grasland bevatte nog een
knappe vegetatie : Esparcette gestoffeerd met
Trilgras, een nog bloeiende Aarddistel, Kalkwal-
stro, Driedistel, Zeegroene- en Voorjaarszegge,
Gewone- en witte Beunel en ... hun bastaard.
Talrijke Duitse Gentianen, van mini-exemplaren
tot fors uitgegroeide planten bloeiden overvloe-
dig. De bladrozetten van de Kleine Veldbies
waren reeds aanwezig en op een kapvlakte
stond de zeldzame Duitse Andoorn inbloeit, met
wat verder een flinke populatie Grote Maagden-
palm. De vondst van de dag was wel een
groepje Kruisbladgentiaan. Lang een thermofiele
bosweg met talrijke Heuvelaardbeien en Don-
derkruid belanden we in een bos met zaailingen
van Okkernoot, een prachtige Wegedoorn,
Quercus x kernerii, een kruising tussen Donzige-
en Zomereik, en Bosboterbloem. Op de terug-
weg werden nog de Wilg- en de Lancetbladige
Aster nader bekeken en genoten wij van de frêle
Herfsttijloos.

- De laatste buitenactiviteit van onze NWB greep
plaats op 15 oktober, met een stadsinventarisatie
te Leuven o.l.v. Jos Monnens. Elf planten-
speurders trokken door de schilderachtige

Ecnemum

Oeverkruid

hoekjes van deze oude universiteitsstad, met bouwvallige muurtjes land de dijle, oude stadsmuren in het stadspark en het –spijtig voor de planten – grondige en kraaknet gerestaureerde Groot Begijnhof. Uiteraard kwamen veel adven-

tieven op het lijstje, meestal gevonden op muren, soms op braakliggende perceeltjes : Muurbloem, Grijs Mosterd, Grote Leeuwebek, Noorse Ganzerik, Tongvaren, Steenbreekvaren zijn enkele van de vele vondsten.

– De traditionele jaarvergadering te Lier wordt steeds aantrekkelijk gemaakt door tijdens de voormiddag voordrachten in te richten naar een breed publiek toe. Dit jaar bracht Marc Leten een relatief korte diareeks over het ontstaan en de ontwikkeling van het landschap in het natuurreservaat "De Westhoek". Het beheer van de terreinen, de vegetatie in de verschillende landschapstypen en de nefaste invloed van waterwinning op het ecosysteem, werden grondig besproken. Luc Allemeersch op zijn beurt toonde ons de resultaten van zijn studie over holle wegen in Limburg. De nadruk lag hier niet zozeer op de plantengroei, maar wel op het ontstaan, de verschillende soorten holle wegen, de evolutie en vooral op de bedreiging van deze waardevolle kleinschalige landschapselementen. Beide sprekers beheersten zeer goed hun materie en beantwoordden vlot de achteraf gestelde vragen.

Na het opstellen van het jaarprogramma 1989 projecteerde Dré Jacobs nog enkele dia's met determinatieproblemen.

Aldus eindigde een druk werkjaar waarin iedere botanist, zelfs de meest kieskeurige, wel iets van zijn gading kon vinden.

Karel De Waele.

6e Gemeenschappelijke Conservators- en Medewerkersdag van de Vlaamse reservaatbeherende verenigingen.

Georganiseerd door De Wielewaal, vzw, Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie.

Thema : Zoetwatërschorren.

Zaterdag, 2 september 1989 : Het Laathof, Kasteeldomein te Hingene-Bornem.

Programma :

09.30 u : Onthaal, koffie en verwelkoming.

10.00 u : "Beheer van zoetwaterschorren" door G. Van Gucht.

10.30 u : "Jacht en natuurbehoud" door W. Roggeman.

11.00 u : "Verantwoordelijkheid en verzekering van conservators, natuurbeheervrijwilligers en gidsen" door A. Verstraeten.

11.30 u : "Voorstelling van het reservaat De Scheldeschorren van De Notelaar te Hingene" door H. Mees, hulpconservator.

12.00 u : middagpauze. Gelieve knapsak mee te brengen. Drank is ter plaatse te verkrijgen.

14.00 tot 17.00 u : Bezoek aan het informatiecentrum van De Notelaar en aan het wielewaalreservaat De Scheldeschorren te Hingene-Bornem.

van Aalscholver tot Zeis

Nieuw Vrij Reservaat: "St. Onolfspolder"

Ligging, oppervlakte en grenzen :

Een perceel bos, gelegen te Dendermonde, D'Hoef, bekend ten kadaster onder Dendermonde, eerste afdeling, sectie A, nummers 36/2, 37, 38, 39, 40 en 41, samen groot 70 a 14 ca.

Beschrijving :

Het terrein bevat een bosje, deels met hoge wilgen, deels met hoge populieren. Vroeger werden er wijmen geteeld. Aan de rand van het bosje bevinden zich twee vijvertjes. Langs de grachtjes groeit o.a. Pluimzegge. Het omgevende landschap is nog zeer aantrekkelijk met o.a. meersen, knotwilgenrijen en een uitgebreid slotenstelsel.

Eigenaars :

Dhr. en mevr. H. Van Damme – Goffart, Steenweg van Aalst 14, 9330 Dendermonde.

Conservator :

F. Schoeters, Lod. Dosfelstraat 39, 9330 Dendermonde. Tel. 052/21 16 13.

Beheer :

Er werden reeds heel wat beheerswerken afgesproken, zoals selectieve kappingen en mechanisch ruimen. De eigenaars zouden instaan voor de kosten.

De raad van beheer dankt de heer en mevrouw Van Damme voor het in De Wielewaal gestelde vertrouwen en het bestuur van afdeling Denderland voor de bemiddeling en het beheer.

H. Franckx, voorzitter.

Records in de "Scheldeschorren" te Bornem.

Op 17 januari 1989 werden tijdens beheerswerken in ons natuurreservaat 44 deelnemers geteld ! Ook de twee eerdere werkdagen kwamen er respectievelijk 30 en 32 deelnemers opdagen. Een aantal om fier op te zijn, en we zijn nog trotser als we het resultaat van het gedane werk zien.

Dit winterseizoen werd er ongeveer 1 ha wilg gekapt, Riet gemaaid en gehakseld met de

hakselaar van de Gemeente Bornem. Er werd wat afgeploeterd, want al het afgezaagde hout moest vanuit de schorren ongeveer 250 meter ver gesleurd worden.

Het aantal overwinterende watervogels is meer dan verdubbeld sinds de afschaffing van de jacht in het reservaat, een verheugend feit. Enkele gegevens: Wintertaling: 1200 à 1500, Wilde Eend: 1600 à 1800, Kievit 1200 à 1500.

H. D'Hertefelt, conservator.

RESERVATENNIEUWS

Op vrijdag, 13 januari 1989, tekende het dagelijks bestuur volgende kontrakten :

1. Bij notaris Y. Lesseliers te Balen met dhr. K. Pinxten, burgemeester en dhr. W. Mallet, dd. secretaris van de gemeente Overpelt de akte tot huur voor 99 jaar van een perceel woeste grond, hooiland en bos, ter plaatse genaamd "Het Holven", gelegen in het natuurgebied "t Plat", ten kadaster bekend sectie E, nummers 329, 331, 336, 336/2, 337, 339, 340, 343, 344, 347, 348, 355b, 322, 300a, 302, 372/d/deel, 293, 345/a, 355a, 313 en 289, voor een gezamenlijke oppervlakte van 2 ha 48 a 90 ca. De kosten werden betaald door De Wielewaaal.

2. Eveneens bij notaris Y. Lesseliers te Balen de akte tot aankoop van 2 percelen, aansluitend aan het reservaat "De Korhaan" :

– een perceel heide en mastbos, ter plaatse "Reenheide", gekadastraerd sectie D, deel van nummer 46/G, groot 24 a 99 ca, thans ten kadaster bekend sectie D, nummer 46/M/2.

– een perceel heide en mastbos, ter plaatse "Reenheide", gekadastraerd sectie D, deel van nummer 46/G, groot 25 a, thans ten kadaster bekend sectie D, nummer 46/L/2.

3. Bij notaris P. Berben te Neerpelt de akte tot aankoop van 3 percelen, aansluitend aan het reservaat "De Veewei", gekadastraerd "Maaibeemden", sectie F nr 267, groot 1 ha 14 a 90 ca, sectie F nr 283, groot 41 a 80 ca, sectie F nr 264/A, groot 39 a 50 ca, één geheel vormend van 1 ha 96 a 20 ca.

De raad van beheer dankt het Gewest Noord-Limburg voor de bijdrage van 2/3 van de aankoop prijs en de heren notarissen Lesseliers en Berben voor de gift van hun ereloon.

H. Franckx, voorzitter.

NIEUWE AANKOOP IN DE VLAAMSE ARDENNEN

Op 28 februari 1989 werd bij notaris Van Ongeval te Wortegem-Petegem de definitieve akte getekend van de aankoop van een bos te Vinkt.

Het is gelegen te Deinze, 8e afdeling Vinkt, sectie A, perceel 1001a en 1000c. De oppervlakte bedraagt 2 ha 68 a en 74 ca.

De aankoop prijs was 500 000 F, de notariskosten bedroegen 90 000 F en de opnemingskosten 16 965 F, totaal 606 965 F.

Zoals steeds werd 2/3 van de prijs betaald door afdeling Schelde-Leie.

NIEUWE AANKOOP IN DE LAERBEEMDEN

Op woensdag, 15 februari 1989, tekende het Dagelijks Bestuur bij notaris Jansen te Heist-op-den-Berg de akte tot aankoop van 2 percelen hooiland, gelegen te Heist-op-den-Berg, ter plaatse genoemd Laerbeemden, gekadastraerd wijk B nummers 791/B en 792, samen groot 1 ha 25 a.

De koop prijs was 225 000 F, de kosten bedroegen 45 925 F, in 't totaal 270 925 F.

De percelen liggen in de buurt van de vorig jaar gekochte stukken, die een oppervlakte hebben van 1 ha 46 a 26 ca.

Afdeling Netevallei staat in voor 2/3 van de totale kost prijs.

BOEKBESPREKING

PANDA – nrs. 27 en 28

De jongste twee PANDAnummers zijn gewijd aan respectievelijk "Natuurbehoud en landbouw : een noodzakelijk partnerschap" en aan korstmossen. Het eerstgenoemde behandelt een aantal thema's i.v.m. landbouw en milieu, o.a. de evolutie van de landbouw in ons land, de landbouw in europees perspectief, problematiek i.v.m. overbemesting en bestrijdingsmiddelen, gezonde voeding en voorstellen voor een duurzame landbouw.

Onder de titel "Op de grens van het leven : de korstmossen, natuurlijke waarschuwingssignalen" komen in nr.28 deze samenlevingsvormen van wieren met zwammen uitgebreid aan bod, niet alleen hun voorkomen en verspreiding, maar ook hun belang voor de mens als voedselbron, verfstof, tijdschaal (!) en in het bijzonder als indicator van het milieu. Een hoofdstukje wordt ook gewijd aan de achteruitgang van de korstmossen in ons land.

Deze PANDA'S zijn zoals steeds te koop in de verschillende WWF-winkels.

Gie LUYTS

Goed om te Weten

Themanummer "Huid en Haar" over Vleermuisonderzoek met behulp van batdetectors

Het tijdschrift voor zoogdierbescherming en zoogdierstudie in de Benelux "Huid en Haar" heeft in samenwerking met de Stichting Vleermuis-Onderzoek een bijzonder interessant themanummer uitgegeven over vleermuisonderzoek met behulp van batdetectors. Tot voor kort ontbrak in Nederland en België zelfs de meest elementaire kennis over de aanwezigheid, de verspreiding en de biotoopkeuze van vleermuizen in het zomerseizoen. Door de ontwikkeling van de batdetector of vleermuisontvanger is hier een grote verandering in gekomen. De batdetector is een eenvoudig elektronisch apparaat dat de ultrasone geluiden, waarmee de vleermuizen zich oriënteren, vertaalt in voor de mens hoorbare geluiden. Door interpretatie van de klankkleur, het ritme en de toonhoogten van de geluiden is het voor het geoefende oor mogelijk om vrijwel alle vleermuissoorten te herkennen. Met name de laatste jaren heeft onderzoek een schat aan nieuwe gegevens opgeleverd.

Dit themanummer (64 bladzijden) beoogt de aandacht te vestigen op deze voor de bescherming en het behoud van vleermuizen veelbelovende tak van onderzoek en wil informatie bieden aan diegenen die hiervan in verband met hun natuurbeschermingswerk op de hoogte moeten zijn. Trouwens deze nieuwe tak van onderzoek zal voor iedereen die zich voor vleermuizen interesseert een openbaring zijn.

Naast een aantal verslagen van inventarisaties in een aantal verschillende landschapstypen bevat dit themanummer van "Huid en Haar" ook informatieve artikelen over de gebruikte methodieken. Dit speciale nummer is verkrijgbaar door overmaking van 190 F (inclusief verzendkosten) op ons Belgisch rekeningnummer 000-1427 33173 ten name van mevrouw JJM Ameling-Leemreijze, Marxstraat 7, 6941 CK Didam, Nederland (08362-21028) onder vermelding van "Batdetectornummer".

Diegenen die zich voor 375 F voor 1989 abonneren op "Huid en Haar" ontvangen dit speciale nummer (dat nog tot de jaargang 1988 behoort) als "nieuw abonnee" gratis. Tot zolang de voorraad strekt.

Stad Bilzen wil meer hagen en heggen

Daar Bilzen zowat te paard is gezeten op Kempen en Haspengouw, vinden we in deze gemeente landschappen die kenmerkend zijn voor beide geografische streken.

Toch ervaaarde het stadsbestuur een tekort aan landschapsbepalend groen, o.a. hagen en alleenstaande bomen. Daarom werd het initiatief genomen aanplant (met streekeigen bomen en struiken) en onderhoud van dergelijke groenelementen gemeentelijk te subsidiëren.

Een brochure met uitleg over betekenis en nut van hagen en met praktische gegevens over het subsidiëringssysteem werd uitgegeven door het Stadsbestuur Bilzen, Klokkestraat 1, 3740 Bilzen. Afdelingen of actiegroepen die dergelijke projecten willen voorstellen bij hun eigen gemeentebestuur, kunnen voor informatie terecht bij bovenstaand adres en ook bij het gemeentebestuur van Ham (eveneens in Limburg) dat een soortgelijk initiatief heeft genomen.

SPRINKHANENWERKGROEP

Om de verspreiding en de ecologie van de Sprinkhanen en Krekels van België beter te leren kennen, werd de werkgroep "SALTABEL" opgericht. Eenieder die belangstelling heeft om mee te werken aan het onderzoek, dat vooral bestaat uit het inventariseren van gebieden, kan vrij tot de werkgroep toetreden.

Er zijn waarnemingsformulieren ter beschikking en regelmatig zal een korte nieuwsbrief verstuurd worden aan de medewerkers. Geïnteresseerden schrijven best naar:

KONINKLIJK BELGISCH INSTITUUT VOOR
NATUURWETENSCHAPPEN

Sectie Entomologie (Werkgroep SALTABEL)
Vautierstraat 29
1040 Brussel

of naar de secretaris van de werkgroep: Hendrik Devriese, De Ridderlaan 128, 1810 Wemmel (tel. 02 / 460 46 02).

De JNM – zomerkampen 1989

De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming organiseert ook deze zomer 35 studie- en beheerswerkkampen in zowel binnen- als buitenlandse natuurreservaten. De kampen zijn toegankelijk voor jongeren tussen 8 en 25 jaar, die op een gezellige manier willen kennismaken met de natuur, liever dan 14-dagen-aan-zee luieren of wegsmelten onder de zonnebank.

Met deze initiatieven wil de JNM de nood aan natuur- en milieubescherming op een andere manier kenbaar maken aan de jongeren. De organisatie van deze kampen berust op een lange ervaring binnen de jeugdbond. De leiding ervan ligt grotendeels in handen van de deelnemers zelf, en het slagen van het kamp hangt af van hun belangstelling en goede wil. Deze kampen zijn dan ook de graadmeter voor de werking van de JNM in het algemeen.

De kampen werden als vanouds ingedeeld in verschillende categorieën. Op de studiekampen worden voornamelijk tochten ingericht naar interessante natuurgebieden en men bestudeert daar dan bepaalde plant- of diergemeenschappen. Voor de beginnende natuurliefhebbers worden initiatiekampen ingericht: studiekampen, waarbij geen enkele voorkennis vereist is. Op de werkkampen voeren de deelnemers met hakmes, maaibalk en spade de "onderhoudsbeurt" uit, die de natuurreservaten regelmatig nodig hebben. De JNM is één van de belangrijkste organisaties die zorgt voor de instandhouding van de bestaande natuurreservaten, en werkt daartoe reeds lang samen met "Stichting Leefmilieu". De studiewerkkampen zijn een combinatie van de twee vorige kamptypes. op milieukampen tenslotte verdiepen de deelnemers zich in bepaalde milieuproblemen, en er wordt besproken hoe men die kan verhelpen. Men kan bij de JNM ook terecht voor informatie over gelijkaardige natuurvakanties in het buitenland.

Vanzelfsprekend hebben deze verschillende kampen ook nog enkele kenmerken gemeen. Het dagelijkse werk, zoals afwassen, inkopen doen en eten bereiden wordt verdeeld onder de aanwezigen. 's Avonds worden er stevast nachtvlinders gevangen, uilen en Nachtzwaluwen beluisterd, men determineert er de vondsten van de dag, er wordt "gehupst" (gevolksdanst), en tenslotte proeven de deelnemers de plaatselijke biertjes.

Deze vakantieactiviteiten hebben een duur van 4 tot 14 dagen, en kosten gemiddeld 200 F per

overnachting, die soms gebeurt in tenten, meestal echter in een aansluitend kampgebouw. Een uitgebreide kampenbrochure kan aangevraagd worden op het volgend adres:

JNM, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent,
091/ 23 47 81.

Lid worden van een andere afdeling.

Met een geringe meerderheid: 34 voor, 29 tegen en 3 onthoudingen, werd door de algemene vergadering van zondag 19 maart de mogelijkheid aanvaard om lid te worden van een andere afdeling dan deze, waartoe men administratief hoort.

De raad van deelgenoten hoopt echter dat er geen ongezonde rivaliteit zal ontstaan tussen de afdelingen.

De raad van beheer wil het veranderen van afdeling niet in de hand werken en zal op een voorstel slechts ingaan wanneer de vraag persoonlijk en schriftelijk gericht wordt aan het nationaal secretariaat te Turnhout. In geval van akkoord krijgen het lid en beide afdelingen hiervan bericht.

De definitieve lijst van de afdelingsleden zal op het einde van het jaar als basis dienen voor het toekennen van de 50 F afdelingsbijdrage in het lidmaatschapsgeld.

Als overgangsmaatregel zullen in 1989 alle aanvragen nog behandeld worden in de loop van het jaar. Vanaf 1990 moeten de aanvragen binnen zijn vóór 1 januari. De aanvraag moet slechts éénmaal, dus zeker niet jaarlijks, ingediend worden.

H.Franckx, voorzitter.

AANLEG VAN GOLFTERREINEN IN BOS- EN PARKGEBIEDEN

Het Waakzaamheidscomité van de Vlaamse Bosbouwvereniging, dat tot doel heeft te waken over het behoud van het bospatrimonium in Vlaanderen, heeft met genoegen vastgesteld dat in de beleidsverklaring van de Vlaamse Regering duidelijk ingeschreven staat dat golfterreinen niet meer mogen aangelegd worden in reservaat- en natuurgebieden en in beschermde landschappen. Dit is ongetwijfeld een zeer positieve maatregel. Het Comité wijst er evenwel op, dat

ook veel golfterreinen gepland worden in bos- en parkgebieden. Het vraagt zich derhalve bezorgd af of in de toekomst golfterreinen in de normale bossen en parken zullen toegelaten worden.

Het Waakzaamheidscomité dringt met klem aan bij de Vlaamse Executieve en bij de bevoegde overheid om zich ook duidelijk uit te spreken tegen aanleg van golfterreinen in bos- en parkgebieden, die niet vallen onder de zones zoals bedoeld met reservaat- en natuurgebieden en beschermde landschappen.

Indien de bossen en de parkgebieden onvoldoende beschermd worden, dreigen in de nabije toekomst honderden ha bos in Vlaanderen verloren te gaan. Dit is onduidelijk in een land waar de bosoppervlakte al ver beneden een optimaal peil gedaald is.

NIEUWE UITGAVE

Wielewaalafdeling Brugge ontwierp een reeks Wielewaallogo's met een voorstelling van de activiteiten van de vereniging: de familiale excursies, werkgroepen, de binnenhuisactiviteiten enz. De reeks van 12 dia's wordt te koop aangeboden aan de prijs van 800 F + 50 F verzendingskosten. Realisatie: Bruno Callebaut.

Contactadres: R. Vannieuwenhuyze, Bessendreef 7, 8021 Loppem.

Bankrekening Wielewaalafdeling Brugge:
380-0806321-31.

In Memoriam Fernand De Reygher (1914-1988), lid en penningmeester van afdeling Oostende sinds 1956.

Wie hem maar even ontmoet heeft, zal de herinnering bijgebleven zijn van een vriendelijke en gediensstige man.

Wie meer omgang heeft gehad met Fernand tijdens de activiteiten van De Wielewaal zal daarbij nog getroffen geweest zijn door zijn grote belangstelling voor de natuur. Al wat hij op zijn wandelingen ontmoette, boeide hem uitermate.

Met de vogels is hij begonnen en zijn persoonlijke notities zijn talrijk. Op geen enkele uitstap ontbrak hij, zelfs in de bitterste winterkou en dit zolang zijn gezondheid hem dit toeliet.

Hij legde ook een buitengewone belangstelling aan de dag voor de vlinders en de tenslotte voegde hij er de laatste jaren de bloemen aan toe, nu niet zozeer om de studie dan wel om de schoonheid van de veldbloemen.

Toen het met hem reeds minder goed ging, vertrok hij nooit uit ons reservaat zonder een boekje veldbloemen. Hij wilde een stukje van de natuur meenemen om er in de stad nog wat van te genieten.

Zij die hem gedurende de buitenlandse reizen hebben gekend, kregen een blijvende indruk van de gezellige man met zoveel zin voor humor. Voor iedereen had hij een vriendelijk woord en hij deed, vooral de laatste tijd, zijn uiterste best om niemand tot last te zijn.

Zijn naaste vrienden, familieleden en vooral zijn kinderen en kleinkinderen heeft hij ontredderd en teneergeslagen achtergelaten. Een onherstelbaar verlies heeft ons getroffen.

Toch heeft hij, die door het lijden en het verlies van zijn dierbaarsten zo diep getroffen werd, ons door zijn levenswijze getoond hoe het verder moet.

Met de onverzettelike wil waarmee hij de gevolgen van verlies en ziekte trotseerde, om toch maar onder zijn dierbaren en vrienden te kunnen vertoeven, wijst Fernand ons de weg naar een blijde en dankbare herinnering.

Ik weet zeker dat hij het kwalijk zou nemen moesten wij blijven treuren. Het is onze plicht hem, dankbaar voor alles, in vreugde en geluk te blijven gedenken.

André Rodts

12de VLAAMSE ARDENNENDAG

Hoeveel Wielewalers en andere natuurliefhebbers er precies genoten hebben van de Vlaamse Ardennendag (30 april '89) kunnen we nu nog niet zeggen. Maar één ding is zeker: het zal er op de binnenkoer van de Brouwerij Roman te Oudenaarde, waar de groepen 's middags zo gastvrij ontvangen worden, gezellig aan toegegaan zijn.

Zo'n 30 groepen échte "natuurfreaks" uit Vlaanderen en Nederland worden telkenjare deskundig rondgeleid in de mooiste bossen van de heuvelstreek tussen Ronse, Brakel en Oudenaarde. Wielewaal Schelde-Leie (Karel de Waele) organiseert, Stichting Omer Wattez zorgt voor barbecue en mattetaarten, brouwerij Roman biedt Oudenaards bruin bier aan, waarvoor hartelijk dank.

Verslag "te velde" in volgend nummer !

EEN PAREL AAN DE KROON VAN ROMAN!

The advertisement features a detailed illustration of a bottle of Special Roman beer and a tulip-shaped glass. The bottle has a label with a crown logo and the text 'Special Roman'. The glass also features a crown logo and the text 'Special Roman'. A tag is attached to the glass with the text: 'De SPECIAL Roman Een bruin luxe-bier uit de eeuwenoude traditie van de brouwerij Roman'. The background is a simple white with some decorative elements like wheat stalks.

Special Roman

Natuurzuiver,
met uitgelezen
grondstoffen
en erkend bronwater

... een bier van
hoge gisting.

De SPECIAL Roman
Een bruin luxe-bier
uit de eeuwenoude
traditie van de
brouwerij Roman

HAVAS

WIELEWAAL

Jaargang 55 - mei 1989

R. DE LUST. Met de geuren van Tijm en schapen: de Crau-vlakte (Zuid-Frankrijk)	85
A. DE JONGHE. Stippelganzevoet (<i>Chenopodium ficifolium</i>) onbekend is onbemind	90
C. DE CALUWE. De vegetatie van enkele moerassige weilanden te Halle en omgeving	92
Voor u gesprokkeld	101
Kwakkeltjes	105
Verenigingsberichten	106
Activiteiten	108
Werk op de plank	111
Van Aalscholver tot Zeis	115
Goed om te weten	117

Titelblad:

Grote Gele Kwikstaart — Foto: G. Mornie

De watermolens langs de Zwalm en de Maarkebeek vormen een ideaal biotoop voor de "grote gele kwik". Hij is één van de aandachttrekkers op de jaarlijkse Vlaamse Ardennendag.